

Universiteit
Utrecht

Global Entrepreneurship Monitor Nederland 2025

Nationaal Rapport

Simon Huijben, Niels Bosma & Erik Stam
Utrecht University School of Economics
24 juni 2026

Dit onderzoek is gefinancierd door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat

Dankwoord

Dit rapport is tot stand gekomen met steun van het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat, dat het onderzoek heeft gefinancierd. De datacollectie is uitgevoerd door Panteia. De auteurs danken de respondenten van de Adult Population Survey en de National Expert Survey voor hun deelname, en de internationale GEM-gemeenschap voor de methodologische ondersteuning.

Inhoud

Samenvatting.....	3
1. Inleiding	5
2. Ondernemerschap en GEM	6
3. Percepties over ondernemerschap	8
3.1. Ontwikkeling van ondernemerschapspercepties in Nederland	8
3.2. Percepties in internationaal perspectief	9
3.3. Conclusie	15
4. Ondernemerschapsintentie	16
4.1. Ontwikkeling van ondernemerschapsintentie in Nederland	16
4.2. Ondernemerschapsintentie in internationaal perspectief	18
4.3. Conclusie	20
5. Ondernemerschapsactiviteit.....	20
5.1. Ondernemerschapsactiviteit in Nederland	20
5.2. Ondernemerschapsactiviteit in internationaal perspectief	22
5.3. Conclusie	24
6. Ondernemerschapsambities en -motivatie	25
6.1. Ambitieuw ondernemerschap in Nederland.....	25
6.2. Ambitieuw ondernemerschap in internationaal perspectief.....	27
6.3. Motivatie om te ondernemen in Nederland.....	28
6.4. Conclusie	29
7. Stoppende ondernemers in Nederland	29
8. Ondernemerschapsecosysteem.....	34
9. Invloed bredere beleidscontext op ondernemerschap in Nederland	37
10. Generatieve AI.....	38
11. Conclusie	41
Bibliografie.....	42

Samenvatting

Dit rapport presenteert de Nederlandse resultaten van de Global Entrepreneurship Monitor (GEM) 2025 en plaatst deze in internationaal en longitudinaal perspectief. Op basis van de *GEM Adult Population Survey (APS)* en de *National Expert Survey (NES)*, die jaarlijks in ongeveer 50 landen tegelijk worden uitgevoerd, ontstaat een integraal beeld van de individuele en institutionele factoren die ondernemerschap in Nederland beïnvloeden.

Het algemene beeld laat zien dat Nederland een solide basis voor ondernemerschap heeft. Nederlanders zien relatief veel kansen om te ondernemen, een perceptie die over de jaren bovendien is gestegen, en ervaren ze weinig angst om te mislukken. Tegelijk schatten zij hun eigen ondernemersvaardigheden juist laag in. Mede tegen die achtergrond is het opvallend dat de ondernemerschapsintentie sinds 2018 sterk is toegenomen en dat actieve betrokkenheid in ‘vroegefase-ondernemerschap’ (TEA: Total early-stage Entrepreneurial Activity) gestaag groeit. Op deze indicator ligt Nederland inmiddels boven het Europees gemiddelde, al blijft het achter bij de mondiale koplopers zoals Litouwen, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Canada.

De groeiambities van startende ondernemers zijn niet substantieel veranderd over de tijd, maar de totale groep ondernemers met groeiambities is door de stijging van het aantal ondernemers wel toegenomen. Toch blijft de Nederlandse groeiambitie in internationaal perspectief bescheiden. Een in het oog springende ontwikkeling is de duidelijke stijging van het aantal stoppende ondernemers, vooral na 2019, terwijl het merendeel van de beëindigde ondernemingen niet wordt voortgezet. Generatieve AI wordt vooralsnog door slechts een klein deel van de ondernemers belangrijk geacht voor het eigen bedrijfsmodel.

Het ondernemerschapsecosysteem wordt door experts overwegend positief beoordeeld, met sterke scores op onder meer infrastructuur en culturele normen ten aanzien van ondernemerschap. De belangrijkste aandachtspunten liggen volgens de experts op het gebied van regeldruk, marktdynamiek en toegang tot financiering.

In het rapport koppelen we bevindingen uit de GEM dataverzameling aan die van andere databronnen. De stijging van het aantal stoppers kan bijvoorbeeld vooral worden gelezen tegen de achtergrond van de sterk gegroeide instroom: meer nieuwe ondernemingen leiden uiteindelijk tot meer beëindigingen, zeker omdat juist jonge bedrijven relatief vaak in de eerste jaren weer stoppen. CBS-cijfers bevestigen de stijgende lijn, zij het minder uitgesproken: het absolute aantal bedrijfsopheffingen neemt toe, maar als aandeel van de sterk gegroeide bedrijvenpopulatie blijft het stoppen betrekkelijk stabiel, met een concentratie in sectoren met een hoog aandeel zelfstandigen als de zorg en het onderwijs. Stoppen betekent bovendien lang niet altijd het einde van de ondernemerscarrière, een aanzienlijk deel start opnieuw.

Die beperkte vertaalslag van potentieel naar activiteit tekent zich ook af in de demografische patronen: ondernemerschapsintentie en vroegefase-activiteit zijn

duidelijk hoger onder mannen, jongere leeftijdsgroepen en lager opgeleiden, terwijl vrouwen, ouderen en hoger opgeleiden relatief ondervertegenwoordigd zijn. Dit wijst op onbenut potentieel, met name onder groepen die wel kansen zien maar minder vaak de stap naar daadwerkelijk ondernemerschap zetten.

De combinatie van een hoge kansenperceptie en een laag vertrouwen in de eigen ondernemersvaardigheden legt een belangrijk, en mogelijk structureel, aandachtspunt bloot: het ondernemerspotentieel is aanwezig, maar de vertaalslag naar daadwerkelijke en ambitieuze bedrijvigheid blijft vooralsnog beperkt. De achterblijvende vaardigheidsinschatting is een mogelijke verklaring, maar ook andere elementen van het ondernemerschapsklimaat kunnen hierin een rol spelen.

1. Inleiding

Er bestaat brede consensus dat ondernemerschap belangrijk is voor brede welvaart. Ondernemers gaan in op kansen en mogelijkheden, creëren nieuwe bedrijven, en dragen hiermee bij aan innovatie en werkgelegenheid. Dit versterkt de concurrentie, kan productiviteit verhogen én bijdragen aan oplossingen voor maatschappelijke uitdagingen. Het oprichten van nieuwe ondernemingen is daarmee een essentieel element van een dynamische economie.¹ Met name in de afgelopen dertig jaar hebben de snelle ontwikkeling van nieuwe technologieën en de opkomst van nieuwe bedrijfsmodellen het economische zwaartepunt deels verschoven van grote gevestigde ondernemingen naar kleinere en nieuwe bedrijven.²

Tegen deze achtergrond ontstond in de jaren negentig de behoefte onder academici en beleidsmakers aan internationaal vergelijkbare data over ondernemerschap en bedrijfsoprichting.³ Overheidsstatistieken bleken vaak niet vergelijkbaar of consistent en in veel landen ontbraken systematische gegevens. Dit leidde in 1997 tot de oprichting van de *Global Entrepreneurship Monitor* (GEM), een onderzoeksprogramma dat sinds 1999 jaarlijks internationaal vergelijkbare gegevens verzamelt over ondernemerschap. Het doel van GEM is om primaire data over het niveau van ondernemerschapsactiviteit tussen landen te vergelijken, veranderingen in de tijd te analyseren en te verklaren waarom sommige landen ondernemender zijn dan andere.

GEM heeft een belangrijke bijdrage geleverd aan de academische ontwikkeling van ondernemerschapsonderzoek, onderwijs en aan het informeren van talloze beleidsdiscussies. De data maken analyses mogelijk op zowel individueel niveau (kenmerken en motivaties van ondernemers) als institutioneel niveau (economische, sociale en beleidscontext). Deze combinatie heeft geleid tot meer systemische benaderingen van ondernemerschap als fenomeen waarin de interactie tussen individuele keuzes en omgevingsfactoren centraal staat.

De kernmethodologie van GEM is sinds de start in 1999 grotendeels consistent gebleven en bestaat uit twee onderzoeksdelen. Ten eerste is er de *Adult Population Survey* (APS), hierbij worden in elk deelnemend land minimaal 2000 volwassenen ondervraagd over hun betrokkenheid bij en percepties over ondernemerschap. Deze survey heeft in meer dan 25 jaar geleid tot een database met meer dan drie miljoen bevroegde mensen, in ruim 100 landen. Door middel van een geharmoniseerde aanpak en een weging van de responsdata naar relevante demografische kenmerken, zoals leeftijd en geslacht, wordt bewerkstelligd dat de data representatief is op populatieniveau. Jaarlijks worden dezelfde kernvragen gesteld, zodat er een longitudinaal inzicht in het ondernemerschapsklimaat van een land ontstaat. Ook zijn er geregeld speciale extra vragen, die inzicht bieden in een bepaald element van ondernemerschap; zoals bijvoorbeeld sociaal

---

¹ Schumpeter (1934); Baumol (2002); Acs en Audretsch (1988)

² Audretsch en Thurik (2001); Wennekers et al. (2005); Amorós en Cristi (2008)

³ Reynolds et al. (1994)

ondernemerschap, het in beeld brengen van ondernemende werknemers, of ondernemerschap onder migranten.

Ten tweede omvat GEM de *National Expert Survey* (NES), waarin in elk land experts op het gebied van economie, beleid en ondernemerschap worden geraadpleegd om de nationale randvoorwaarden voor ondernemerschap te beoordelen, zoals regelgeving, toegang tot kapitaal en onderwijsvoorzieningen. De combinatie van individueel en institutioneel perspectief, via respectievelijk de APS en de NES, stelt GEM in staat om zowel micro- als macro-economische factoren die ondernemerschap beïnvloeden systematisch te analyseren.

In het eerste jaar, 1999, deden tien landen mee aan GEM, in 2025 waren dat er 48. In 2025 nam Nederland voor de 25^e keer deel. Dit maakt dat de GEM inzicht geeft in de ontwikkeling van ondernemerschap in Nederland en deze systematisch kan analyseren.

Dit rapport gaat in op de Nederlandse resultaten van de GEM 2025 en plaatst deze in een longitudinaal en internationaal perspectief. De resultaten komen uit de *Adult Population Survey* (APS) van GEM, dit onderzoek is uitgevoerd in juni en juli 2025, en de *National Expert Survey* (NES), dat is uitgevoerd in september en oktober 2025. De resultaten van de APS zijn gewogen op basis van demografische kenmerken (waaronder leeftijd, geslacht en opleidingsniveau), waarbij gebruik is gemaakt van populatieverdelingen van het CBS, om ervoor te zorgen dat de resultaten representatief zijn voor de Nederlandse bevolking.

2. Ondernemerschap en GEM

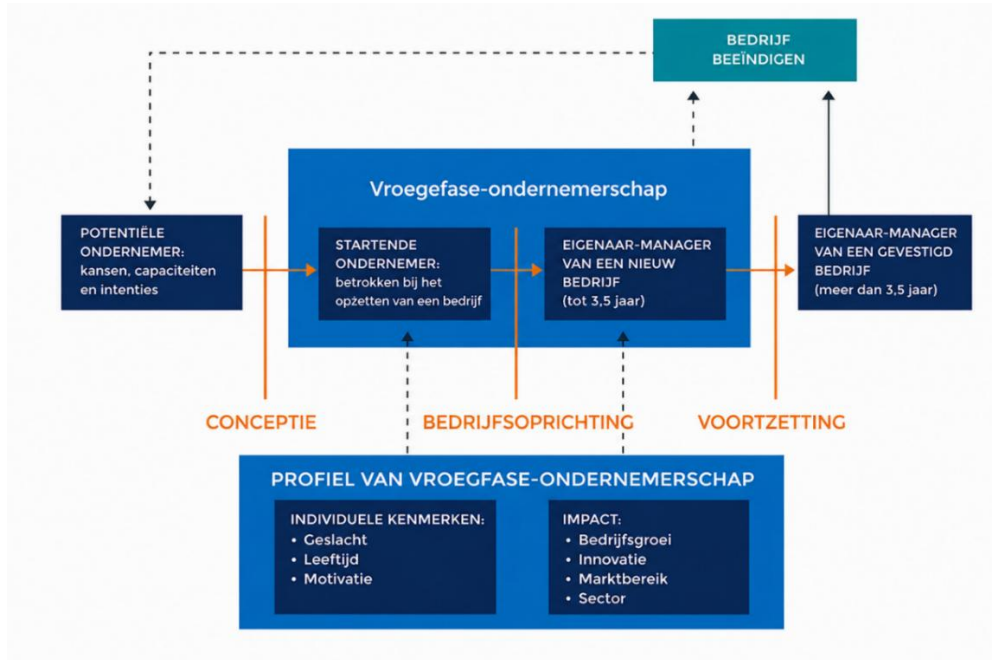
GEM operationaliseert ondernemerschap als een dynamisch proces, dat loopt van het ontstaan van een idee of ambitie tot de ontwikkeling van een gevestigd bedrijf (figuur 1). Dit proces begint bij de potentiële ondernemer, een individu dat kansen ziet en beschikt over de kennis, vaardigheden en ervaring om deze te benutten. Potentieel ondernemerschap wordt gevolgd door ondernemerschapsintentie, waarbij individuen aangeven binnen de komende drie jaar een bedrijf te willen starten.

Een van de meest prominente maatstaven binnen GEM, en een die vaak in academisch onderzoek wordt gebruikt, is het vroegefase-ondernemerschap (TEA: *Total early-stage Entrepreneurial Activity*). Deze variabele meet welk deel van de respondenten recent (<42 maanden) een bedrijf is gestart of van plan is dit binnen afzienbare tijd te doen. Het gebruik van TEA biedt belangrijke voordelen ten opzichte van traditionele datasets, zoals bedrijfsregistraties bij de Kamer van Koophandel. TEA omvat namelijk ook informele ondernemerschapsactiviteiten en aankomend ondernemerschap, waardoor een vollediger beeld ontstaat van de ondernemerschapsdynamiek binnen een economie.

Vervolgens richt het proces zich op gevestigde ondernemers, die minimaal 42 maanden eigenaar-manager van een bedrijf zijn. Ten slotte omvat het proces ook de uittreding van ondernemers, wanneer een ondernemer besluit te stoppen met zijn of haar onderneming, of het eigendom overdraagt of verkoopt. GEM is

nadrukkelijk op ondernemers gericht (als onderdeel van de bevolking tussen de 18 en 64 jaar), en niet op ondernemingen (als onderdeel van de bedrijvenpopulatie).

Figuur 1: Systematische weergave van het ondernemerschapproces volgens de methodologie van de Global Entrepreneurship Monitor

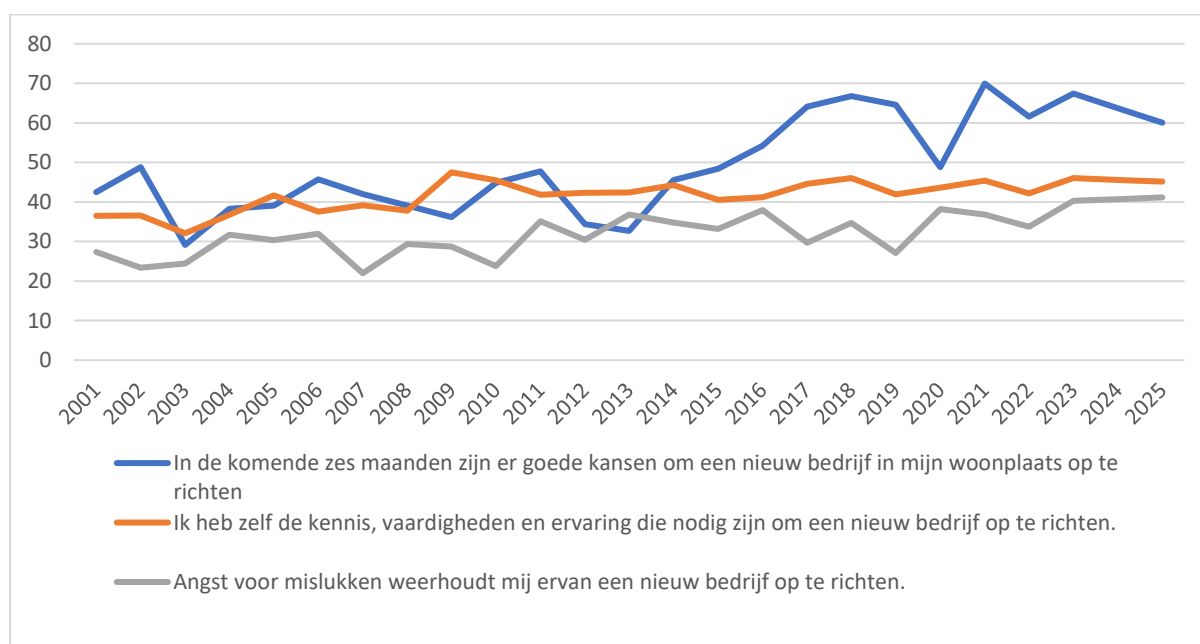
3. Percepties over ondernemerschap

In deze sectie worden de resultaten van het GEM onderzoek 2025 besproken over de houding en opvattingen van de bevolking tussen de 18 en 64 jaar ten aanzien van ondernemerschap. Er wordt eerst gekeken naar de ontwikkelingen binnen Nederland, waarna de resultaten worden vergeleken met het Europees gemiddelde en Noord-Amerika.

3.1. Ontwikkeling van ondernemerschapspcepties in Nederland

Figuur 2 laat zien dat het aandeel Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar dat goede kansen ziet om een onderneming te beginnen over de tijd is toegenomen. Tussen 2001 en 2016 is de kansenperceptie redelijk stabiel, waarna er een duidelijke toename zichtbaar is. Wel was er in 2020 een duidelijke afname, waarschijnlijk door de coronapandemie en de impact ervan op het dagelijks leven, maar de perceptie veerde het daaropvolgende jaar direct weer op. Wel lijkt in de afgelopen jaren de stijging wat af te vlakken; dit zou erop kunnen wijzen dat de kansenperceptie een verzadigingspunt nadert, waarbij het aandeel Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar dat positieve ondernemingskansen ziet zich stabiliseert en verdere groei minder sterk doorzet dan in de voorgaande jaren.

Figuur 2: Zelfpercepties ten aanzien van ondernemerschap onder de Nederlandse bevolking tussen de 18-64 jaar, in procenten

Noot: Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt gemiddeld circa 2-3 procentpunt per jaar. Dit betekent dat de werkelijke waarde met 95% zekerheid binnen ongeveer $\pm 1-1,5$ procentpunt van de gerapporteerde schatting ligt. In 2024 heeft Nederland niet meegedaan aan GEM, waardoor er geen data voor dat jaar beschikbaar is, voor dat jaar is er daarom door het gehele rapport heen lineaire interpolatie toegepast.

Het aandeel Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar dat zelf meent de kennis, vaardigheden en ervaring te hebben om een bedrijf te starten steeg tussen 2001 en 2009 en schommelt vanaf die tijd tussen de 40% en 50%. Daarmee lijkt het erop dat Nederlanders hun ondernemersvaardigheden iets positiever zijn gaan

inschatten. Tegelijkertijd meent nog steeds meer dan de helft van de volwassen Nederlanders niet te beschikken over de benodigde kennis, vaardigheden en ervaring voor het ondernemerschap. Het zien van kansen verminderde sterk tijdens de coronapandemie, terwijl de perceptie van eigen vaardigheden stabiel is gebleven. Dat lijkt logisch, aangezien het inschatten van eigen vaardigheden minder direct afhankelijk is van externe economische omstandigheden dan het waarnemen van marktkansen, en daardoor minder gevoelig is voor tijdelijke schokken zoals de coronapandemie.

Het aandeel van de Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar dat aangeeft dat de angst om te mislukken hen tegen zou houden om een bedrijf te beginnen schommelt over de tijd tussen de 30% en 40%. Wel lijkt er de laatste jaren sprake van een voorzichtige opwaartse trend. Dit past in de trends die worden gevonden in het mondiale GEM-rapport.⁴ Een mogelijke verklaring hiervoor is de toegenomen economische en maatschappelijke onzekerheid in de afgelopen jaren, zoals de nasleep van de coronapandemie, geopolitieke spanningen en inflatie. Hierdoor kunnen de gepercipieerde risico's van ondernemerschap zwaarder wegen dan de waargenomen kansen. Wel heeft de ruime meerderheid vooralsnog geen last van deze angst.

3.2. Percepties in internationaal perspectief

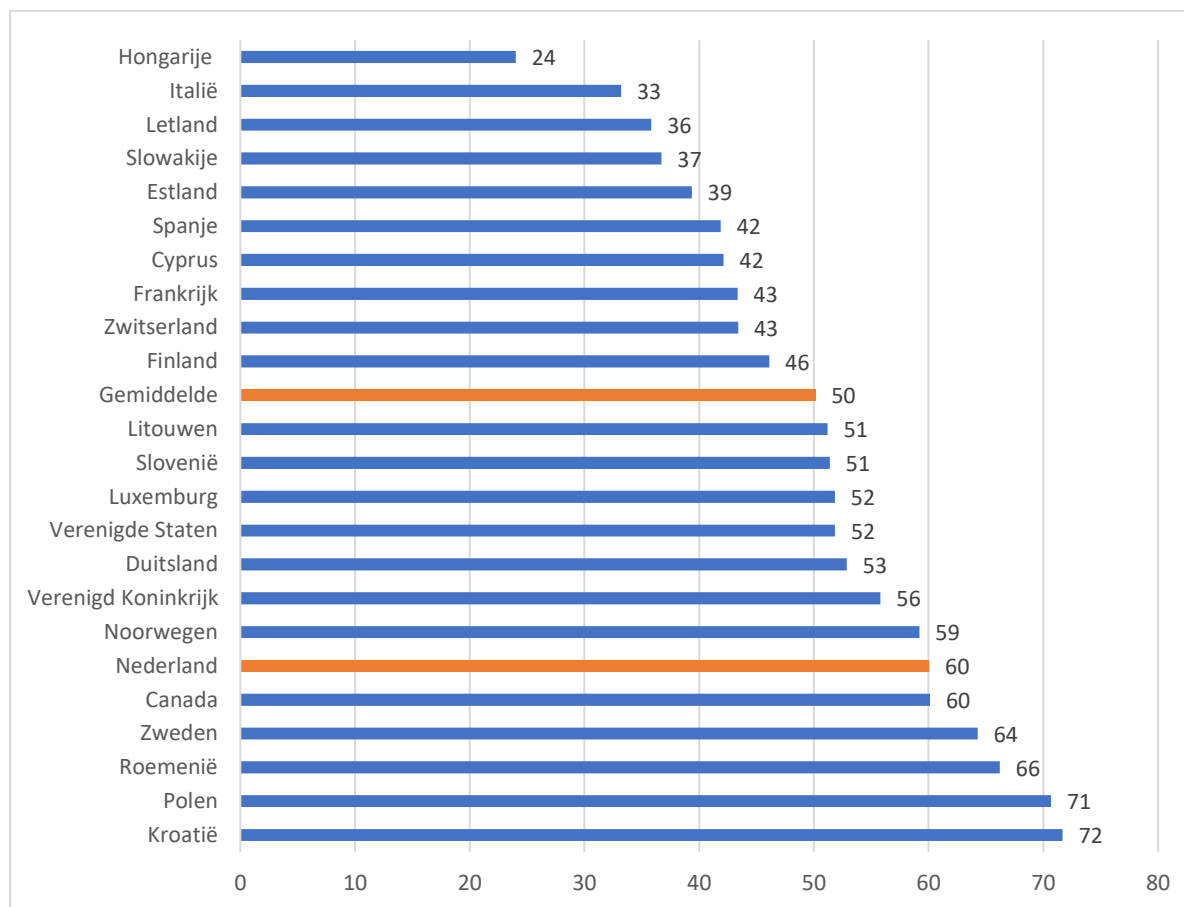
De GEM methodiek, die in alle deelnemende landen op bijna identieke wijze wordt gehanteerd, biedt bij uitstek de mogelijkheid om de ontwikkeling van ondernemerschapsperspecties in Nederland ook in internationaal perspectief te vergelijken. Door Nederlandse resultaten af te zetten tegen die in andere Europese landen, alsook in landen als de Verenigde Staten en Canada, ontstaat inzicht in de relatieve positie van Nederland binnen een bredere context.

Figuur 3 laat zien dat binnen Europa Nederland duidelijk afwijkt van de gemiddelde kansenperceptie. Zo geeft ongeveer 60% van de Nederlanders aan goede kansen te zien om een onderneming te starten, tegenover zo'n 50% in Europa en 52% in de Verenigde Staten. Nederland kent daarmee een aanzienlijk hogere kansenperceptie. Nederland behoort tot de kopgroep van Europese landen en staat het enkel achter Zweden, Roemenië, Polen en Kroatië. Daarmee positioneert Nederland zich duidelijk boven het Europees gemiddelde en laat het zien dat Nederlanders relatief positief zijn over de mogelijkheden om een onderneming te starten.

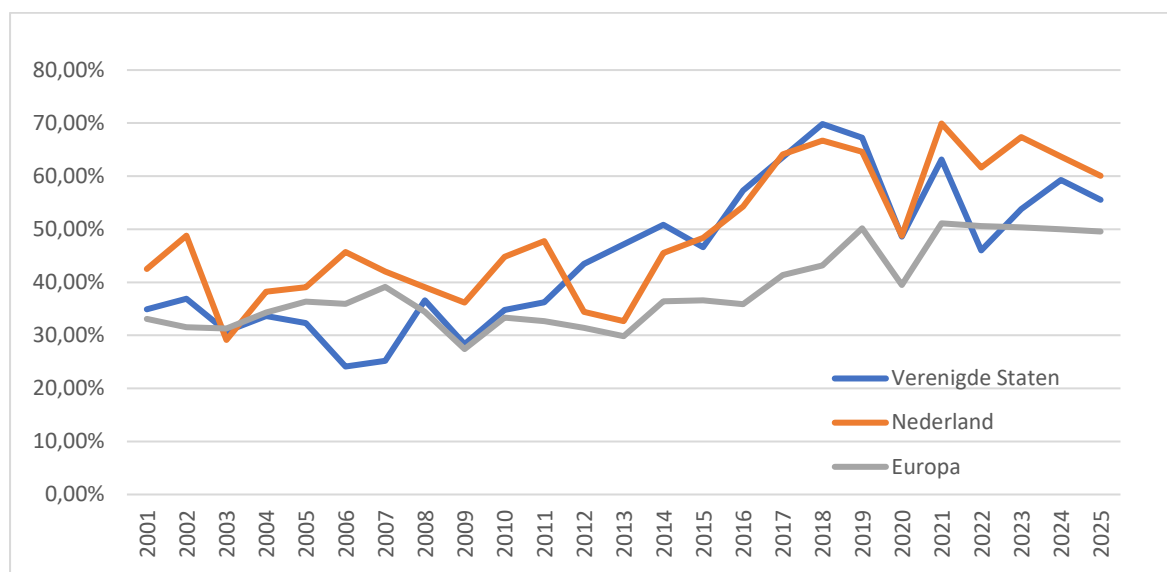
⁴ Hill et al., (2026), p. 36.

Figuur 3: Percentage van de bevolking tussen 18-64 jaar dat goede kansen ziet om een onderneming te beginnen in Europese en Noord-Amerikaanse landen in 2025

Figuur 4 laat zien dat de perceptie van ondernemerschapskansen in Nederland over de tijd een schommelend, maar opwaarts patroon kent. In de vroege jaren van de periode (2001–2010) ligt Nederland meestal boven het Europees gemiddelde en de Verenigde Staten. Vanaf circa 2014, in de nasleep van de Europese schuldencrisis, zet een duidelijke stijging van de kansenperceptie in, waarbij Nederland in de jaren tot aan 2019 tot de kopgroep behoort en niveaus bereikt van rond de 65%. De coronaperiode (2020) gaat gepaard met een scherpe terugval in alle regio's, waarna een relatief snel herstel volgt. Opvallend is dat Nederland na 2021 opnieuw hoge niveaus bereikt en zich in recente jaren (2022–2025) structureel boven het Europees gemiddelde en doorgaans ook boven of rond het niveau van de Verenigde Staten bevindt.

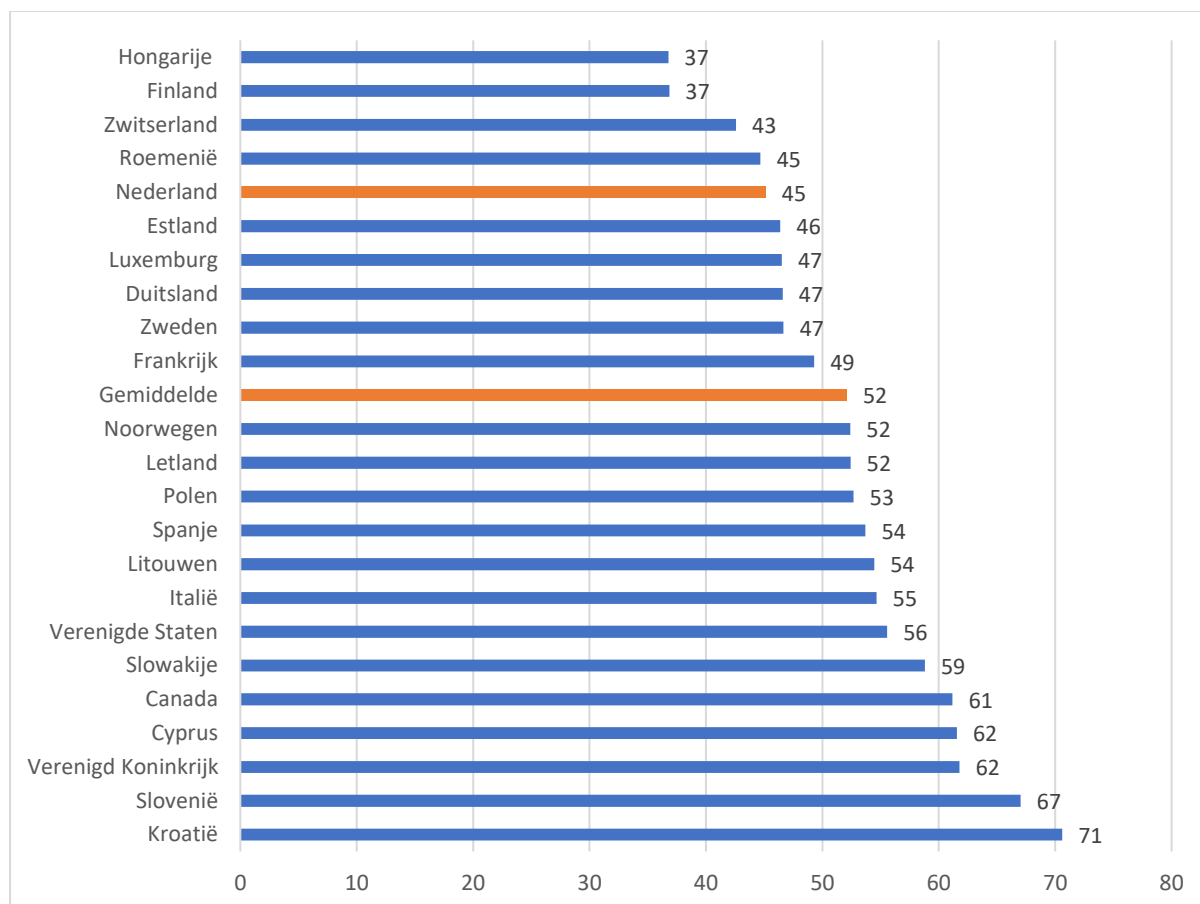
Figuur 4: Percentage van de bevolking tussen 18-64 jaar dat goede kansen ziet om een onderneming te beginnen in Nederland, Europa en de Verenigde Staten over tijd

Noot: Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt gemiddeld circa 2-3 procentpunt per jaar. Dit betekent dat de werkelijke waarde met 95% zekerheid binnen ongeveer $\pm 1-1,5$ procentpunt van de gerapporteerde schatting ligt. In 2024 heeft Nederland niet meegedaan aan GEM, waardoor er geen data voor dat jaar beschikbaar is, voor dat jaar is er daarom door het gehele rapport heen lineaire interpolatie toegepast.

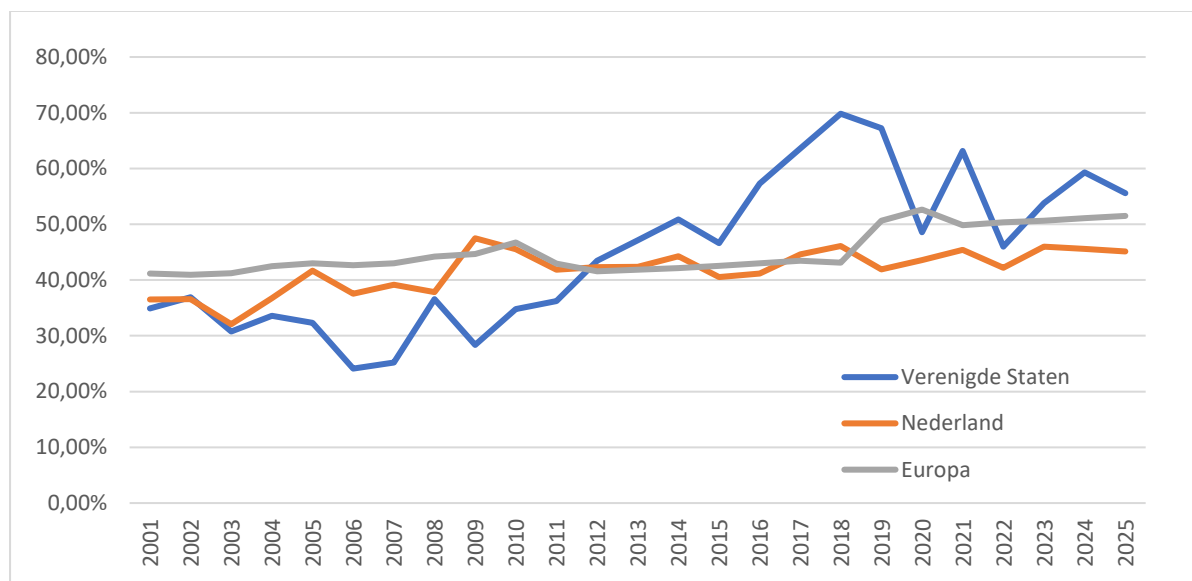
Figuur 5 laat zien dat Nederland ruim onder het Europees gemiddelde scoort in het inschatten van de eigen kennis, vaardigheden en ervaring om een onderneming te beginnen. Dit wijst erop dat Nederlanders, ondanks hun relatief hoge kansenperceptie, terughoudender zijn in hun beoordeling van de eigen ondernemersvaardigheden

Figuur 5: Percentage van de bevolking tussen 18-64 jaar dat meent de kennis, vaardigheden en ervaring te hebben om een onderneming te beginnen in Europese en Noord-Amerikaanse landen in 2025

Figuur 6 laat zien dat wanneer we de kennis, vaardigheden en ervaring om een onderneming te starten vergelijken, Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar tot 2012 veelal hoger scoren dan Amerikanen. Vanaf 2012 zien we een duidelijke stijging in het Amerikaanse percentage, met een piek in 2018 (69,83%). Nederland lag aan het begin van de tijdreeks consequent lager dan het Europees gemiddelde maar lag vanaf 2009 op ongeveer gelijk niveau. Vanaf 2018 zien we echter opnieuw een divergentie ontstaan waarbij het Europees gemiddelde gestegen is en Nederland achterblijft.

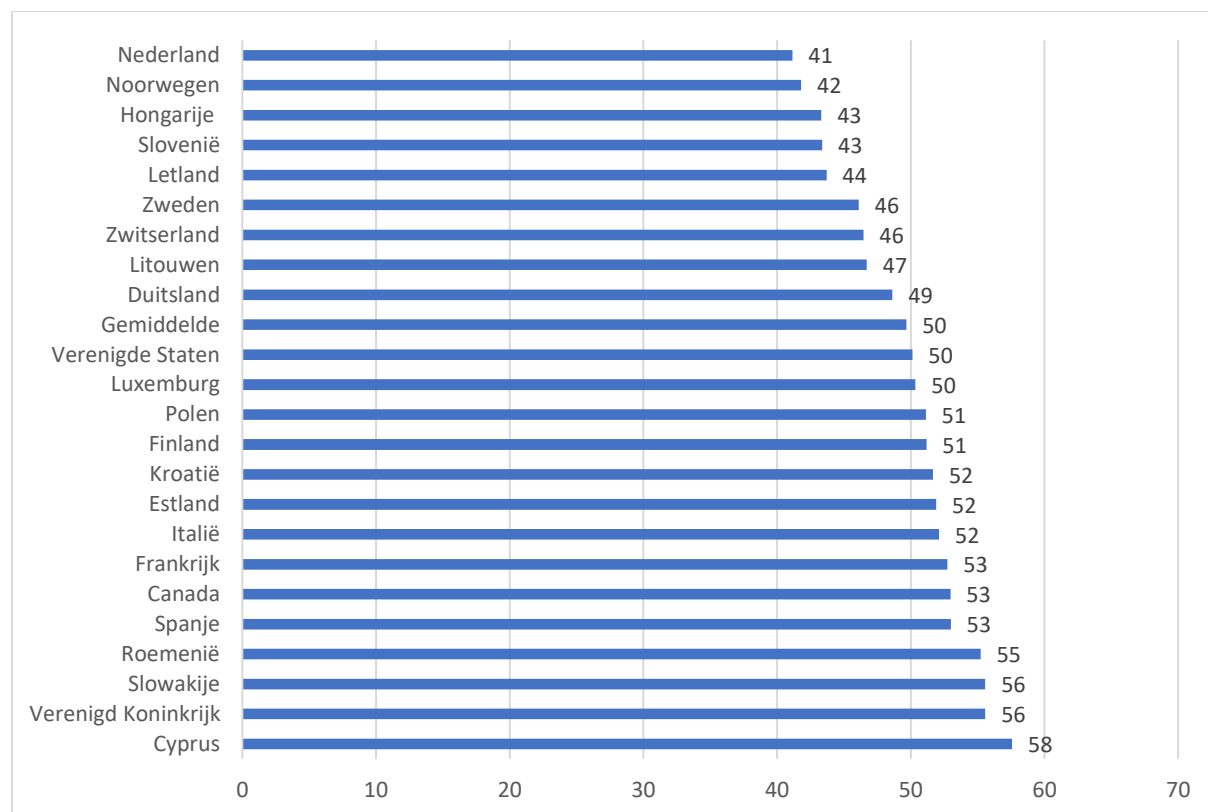
Figuur 6: Percentage van bevolking tussen 18-64 jaar dat meent de kennis, vaardigheden en ervaring te hebben om een onderneming te beginnen in Nederland, Europa en de Verenigde Staten over tijd

Noot: Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt gemiddeld circa 2–3 procentpunt per jaar. Dit betekent dat de werkelijke waarde met 95% zekerheid binnen ongeveer ±1–1,5 procentpunt van de gerapporteerde schatting ligt. In 2024 heeft Nederland niet meegedaan aan GEM, waardoor er geen data voor dat jaar beschikbaar is, voor dat jaar is er daarom door het gehele rapport heen lineaire interpolatie toegepast.

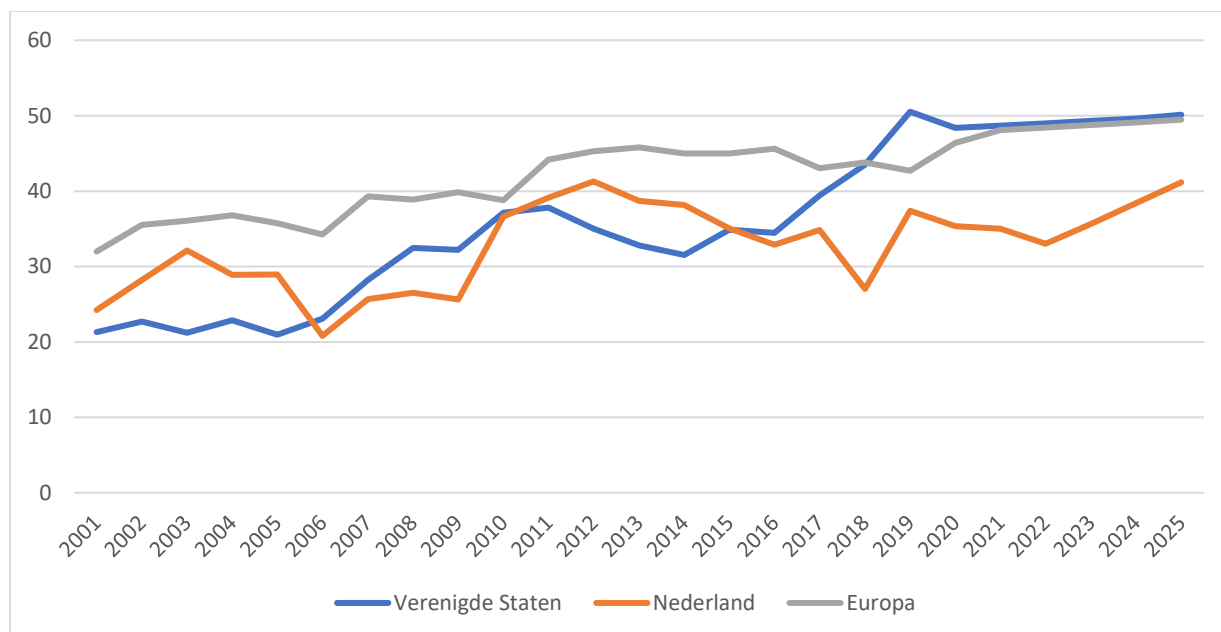
Figuur 7 laat zien dat hoewel de angst om te mislukken van de Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar in dit millennium langzaam toegenomen is, Nederland het laagste percentage binnen Europa kent. Al is het verschil met andere landen waar de bevolking weinig angst om te mislukken kent beperkt; zo is het verschil met Noorwegen minder dan een procentpunt, en met Hongarije, Slovenië en Letland minder dan twee procentpunten.

Figuur 7: Percentage van de bevolking tussen 18-64 jaar dat meent dat angst om te mislukken ze tegen zou houden om een onderneming te beginnen in Europese en Noord-Amerikaanse landen in 2025

Figuur 8 vergelijkt de angst om te mislukken tussen Nederland, de Verenigde Staten en Europa. Hieruit blijkt dat Nederlanders doorgaans iets hogere percentages rapporteren dan in de bevolking van de Verenigde Staten in de vroege jaren (2001–2005), maar beide landen liggen in deze periode onder het Europees gemiddelde. Vanaf 2006 zien we een verschuiving: in Amerika is een duidelijke stijging in angst om te mislukken, met pieken van meer dan 50% rond 2019–2025, terwijl de Nederlandse percentages relatief stabiel blijven rond 33–42%. Het Europese en Noord-Amerikaanse gemiddelde blijft gedurende de hele periode hoger dan de VS en Nederland in de vroege jaren van dit millennium, maar convergeert later naar een niveau rond 47–48%.

Figuur 8: Aandeel van de Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar dat meent dat de angst om te mislukken ze tegen zou houden om een onderneming te beginnen in Nederland, Europa en de Verenigde Staten over tijd

Noot: Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt gemiddeld circa 2–3 procentpunt per jaar. Dit betekent dat de werkelijke waarde met 95% zekerheid binnen ongeveer $\pm 1-1,5$ procentpunt van de gerapporteerde schatting ligt. In 2024 heeft Nederland niet meegedaan aan GEM, waardoor er geen data voor dat jaar beschikbaar is, voor dat jaar is er daarom door het gehele rapport heen lineaire interpolatie toegepast.

3.3. Conclusie

Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar zien relatief veel kansen en ervaren weinig angst om te mislukken, maar zijn tegelijkertijd terughoudend in hun inschatting van de eigen vaardigheden. Deze combinatie wijst erop dat het potentieel voor ondernemerschap in Nederland aanwezig is, maar dat de vertaalslag van waargenomen kansen naar daadwerkelijke ondernemingsactiviteit mogelijk belemmerd wordt door het achterblijven van (gepercipieerde) ondernemerschapsvaardigheden.

4. Ondernemerschapsintentie

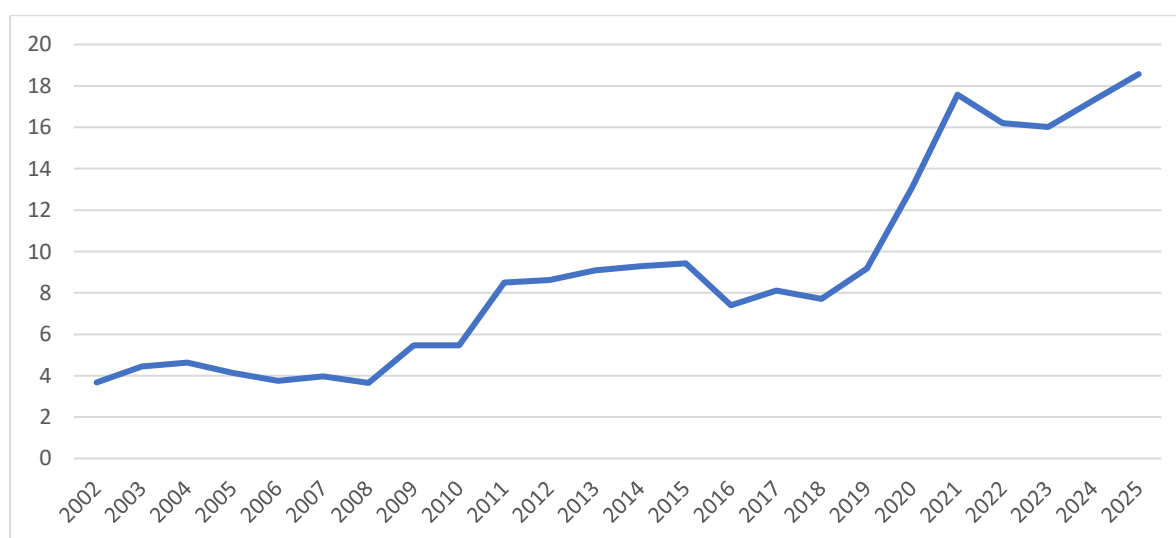
Het conceptuele model dat ten grondslag ligt aan het GEM-project gaat ervan uit dat intenties om te ondernemen voortkomen uit de opvattingen die mensen hebben over ondernemerschap. Individuen kunnen aangeven goede kansen te zien of te beschikken over de benodigde kennis, vaardigheden en ervaring om een onderneming te beginnen, maar dergelijke percepties vertalen zich niet automatisch in daadwerkelijk ondernemerschap. Tussen houding en gedrag bevindt zich in het GEM-model een tussenstap: de ondernemerschapsintentie. Deze intentie weerspiegelt de bereidheid en concrete overweging (ook gegeven de beschikbare alternatieven) om binnen afzienbare tijd een onderneming te starten en vormt daarmee de eerste daadwerkelijke stap in het proces van potentieel ondernemerschap naar feitelijke activiteit.

In deze sectie wordt de ontwikkeling van de ondernemerschapsintentie in Nederland besproken en deze vergeleken met andere landen. De resultaten zijn overall gewogen naar karakteristieken van de Nederlandse demografie om ervoor te zorgen dat de resultaten representatief zijn voor de Nederlandse bevolking.

4.1. Ontwikkeling van ondernemerschapsintentie in Nederland

Figuur 9 geeft het aandeel van de Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar weer dat de intentie heeft om binnen drie jaar een bedrijf te beginnen maar nog geen concrete activiteiten heeft ontplooid om dit nieuwe bedrijf te helpen oprichten. Over de gehele tijdsperiode is een duidelijke opwaartse trend zichtbaar. Met name na 2018 is er een grote stijging geweest, sindsdien is de ondernemerschapsintentie onder de onderzoekspopulatie ruim verdubbeld. Wel lijkt er na 2020 sprake van een stabilisatie en zien we in 2025 weer een stijging.

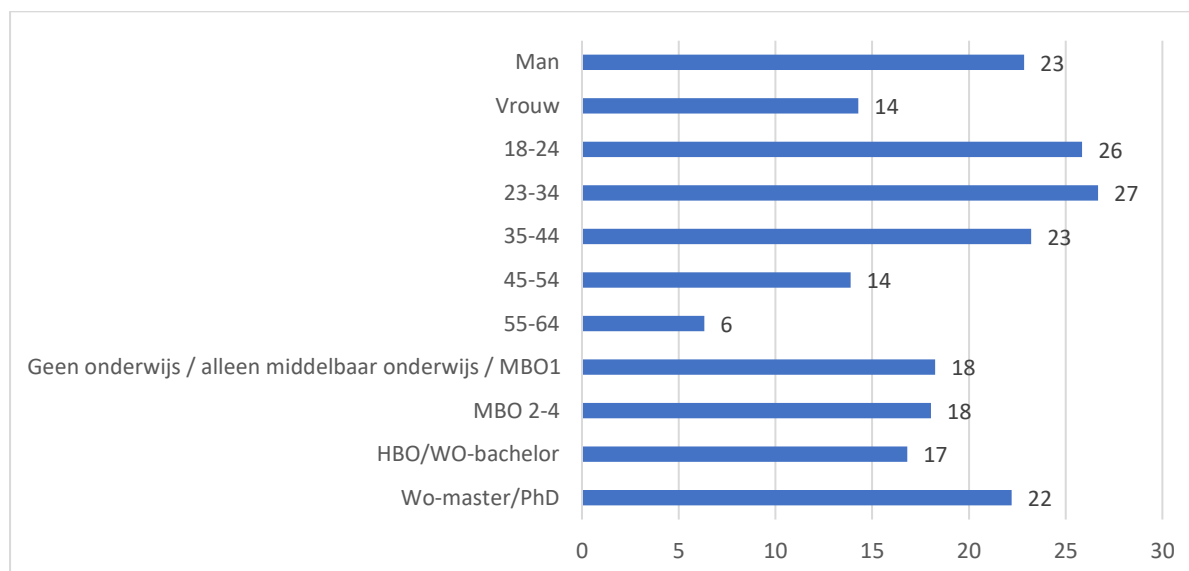
Figuur 9: Ondernemerschapsintentie in Nederland (in procenten van de bevolking van 18-64 jaar)

Noot: Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt gemiddeld circa 2-3 procentpunt per jaar. Dit betekent dat de werkelijke waarde met 95% zekerheid binnen ongeveer $\pm 1-1,5$ procentpunt van de gerapporteerde schatting ligt. In 2024 heeft Nederland niet meegedaan aan GEM, waardoor er geen data voor dat jaar beschikbaar is, voor dat jaar is er daarom door het gehele rapport heen lineaire interpolatie toegepast.

Deze ontwikkeling suggereert dat ondernemerschap onder de onderzoekspopulatie steeds meer als een aantrekkelijke optie wordt gezien. Ook kan het zo zijn dat in de loop der jaren *parttime* ondernemerschap in het bijzonder als aantrekkelijke optie wordt gezien.

Figuur 10: Ondernemerschapsintentie in Nederland, 2025 (in procenten van de volwassen bevolking van 18-64 jaar)

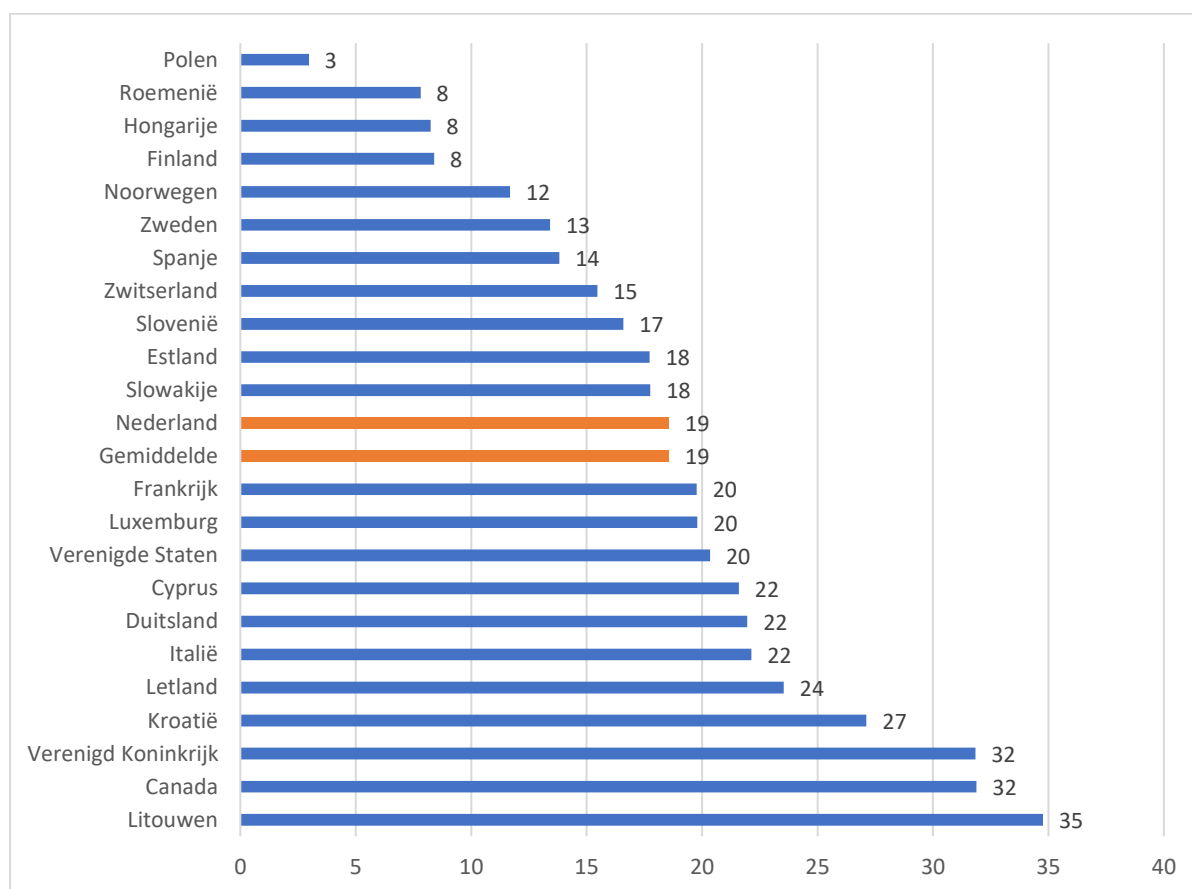
Figuur 10 laat zien dat er bestaan grote verschillen in ondernemerschapsintenties tussen deelpopulaties bestaan. Zo heeft 23% van de mannelijke Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar de intentie om te gaan ondernemen terwijl maar 14% van de vrouwen dit heeft. De intentie is ook relatief hoog voor mensen tussen de 18 en 24 en voor mensen tussen de 25 en 34, voor de oudere leeftijdsgroepen neemt de intentie gestaag af. Voor mensen met een wo-master of PhD (Doctor) is de ondernemerschapsintentie ook relatief hoog, voor de overige opleidingsniveaus is deze vergelijkbaar.

De relatie tussen ondernemerschapsintentie en het daadwerkelijke aantal opgerichte bedrijven (CBS-data) blijkt sterk positief. Over de tijd bezien bedraagt de correlatie 0,91, wat wijst op een zeer sterke samenhang tussen intentie en gerealiseerde ondernemerschapsactiviteit. Wanneer rekening wordt gehouden met een tijdsvertraging – waarbij intenties één of meerdere jaren voorafgaan aan daadwerkelijke oprichtingen – blijft de correlatie hoog, al neemt deze geleidelijk af (van 0,89 bij één jaar vertraging tot 0,70 bij vier jaar).

4.2. Ondernemerschapsintentie in internationaal perspectief

Hoe verhoudt de ondernemerschapsintentie in Nederland zich in internationaal perspectief? Met behulp van de *Global Entrepreneurship Monitor*-data kan Nederland worden vergeleken met Europa en de Verenigde Staten, wat inzicht geeft in de relatieve positie van Nederland. Figuur 11 laat zien dat Nederland in 2025 nagenoeg op het internationaal gemiddelde zit als het gaat om ondernemerschapsintentie. Polen, Roemenië en Hongarije kennen de laagste ondernemerschapsintentie, terwijl het Verenigd Koninkrijk, Canada en Litouwen de hoogste intentie kennen.

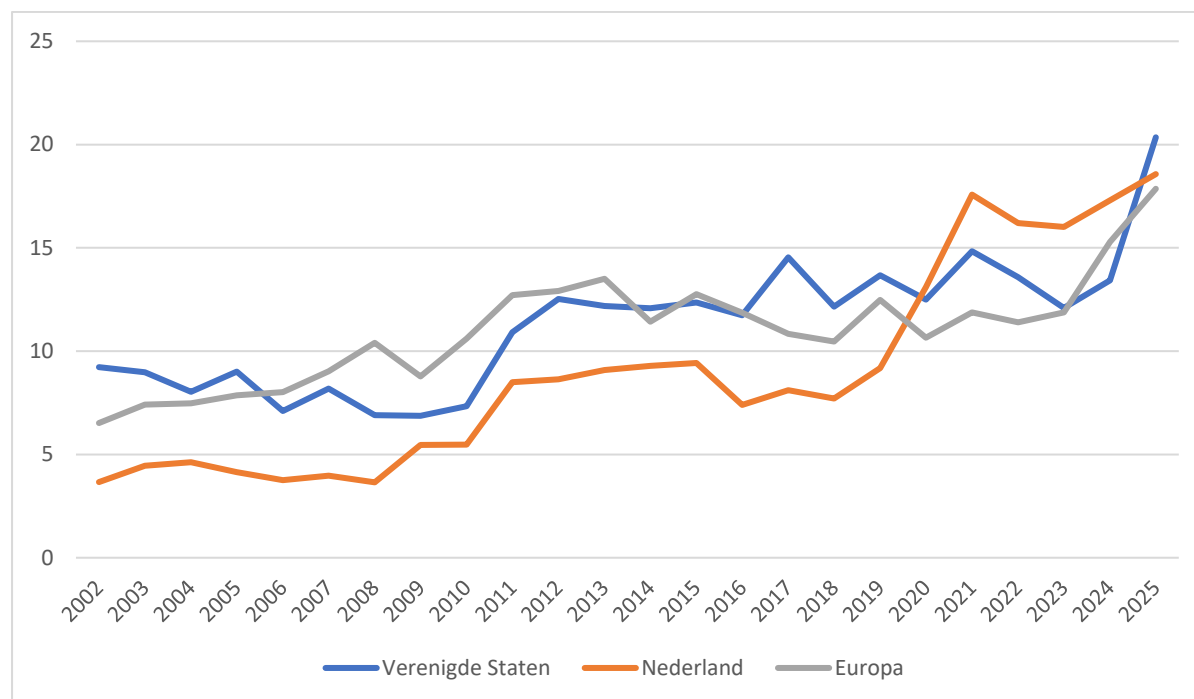
Figuur 11: Ondernemerschapsintentie in Europese en Noord-Amerikaanse landen in 2025 (in procenten van de volwassen bevolking van 18-64 jaar)

Opvallend is dat deze koplopers in ondernemerschapsintentie niet volledig samenvallen met de landen die hoog scoren op de onderliggende percepties van ondernemerschap. Zo behoren landen als Zweden en Nederland tot de kopgroep wat betreft kansenperceptie, maar liggen zij niet bovenaan als het gaat om daadwerkelijke intentie. Omgekeerd kennen landen met een relatief hoge intentie, zoals het Verenigd Koninkrijk en Litouwen, niet per definitie de meest positieve scores op alle perceptie-indicatoren. Dit wijst erop dat een positieve houding ten opzichte van ondernemerschap een belangrijke, maar niet een voldoende voorwaarde is voor het ontwikkelen van concrete ondernemerschapsintenties, en dat ook andere factoren – zoals wet- en regelgeving, cultuur en macro-economische omstandigheden – een belangrijke rol kunnen spelen. Dit is in lijn met de internationale literatuur over het onderwerp, waarin breed wordt gekeken

naar de rol van institutionele en macro-economische factoren bij het verklaren van internationale verschillen in ondernemerschap. Factoren als maatschappelijke waardering voor ondernemerschap, tolerantie ten opzichte van mislukken, toegang tot financiering, de mate van bureaucratische lasten en arbeidsmarktzekerheid worden aangewezen als belangrijke verklarende factoren in ondernemerschapsintenties en niveaus.⁵

Figuur 12: Intentie om een onderneming te starten in Nederland, Europa en de Verenigde Staten over tijd (in procenten van de volwassen bevolking van 18-64 jaar)

Noot: Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt gemiddeld circa 2–3 procentpunt per jaar. Dit betekent dat de werkelijke waarde met 95% zekerheid binnen ongeveer $\pm 1-1,5$ procentpunt van de gerapporteerde schatting ligt. In 2024 heeft Nederland niet meegedaan aan GEM, waardoor er geen data voor dat jaar beschikbaar is, voor dat jaar is er daarom door het gehele rapport heen lineaire interpolatie toegepast.

Figuur 12 laat een internationaal perspectief zien. Hierbij valt op dat Nederland lange tijd duidelijk onder het niveau van zowel de Verenigde Staten als het Europees gemiddelde lag, waar de ondernemerschapsintentie al vroeg rond de 13–18% schommelde. Tot circa 2015 bleef deze kloof aanzienlijk, maar vanaf 2018 zet Nederland een sterke inhaalslag in. Vooral in de periode 2020–2021 stijgt de Nederlandse ondernemerschapsintentie snel tot een niveau dat vergelijkbaar is met, en tijdelijk zelfs hoger ligt dan, dat van de Verenigde Staten en het Europese gemiddelde. In de meest recente jaren is deze voorsprong echter weer verdwenen en beweegt Nederland zich rond het gemiddelde van Europa en de Verenigde Staten, dat licht blijft stijgen.

⁵ Stuetzer et al. (2014), Terjesen et al. (2016), Beynon et al. (2018), Crotti et al. (2025). Zie ook de paragraaf over ondernemerschapsecosystemen.

4.3 Conclusie

Samenvattend laat de analyse zien dat ondernemerschapintentie in Nederland de afgelopen jaren duidelijk is toegenomen, met een sterke stijging sinds 2018. Hoewel mannen, jongvolwassenen en hoger opgeleiden relatief vaker de intentie hebben om te ondernemen, blijft deze intentie bij vrouwen en oudere leeftijdsgroepen lager. Vergeleken met andere landen bevindt Nederland zich rond het Europese gemiddelde, waarbij sommige landen zoals het Verenigd Koninkrijk en Canada een hogere intentie kennen, en landen zoals Polen, Roemenië en Hongarije een lagere.

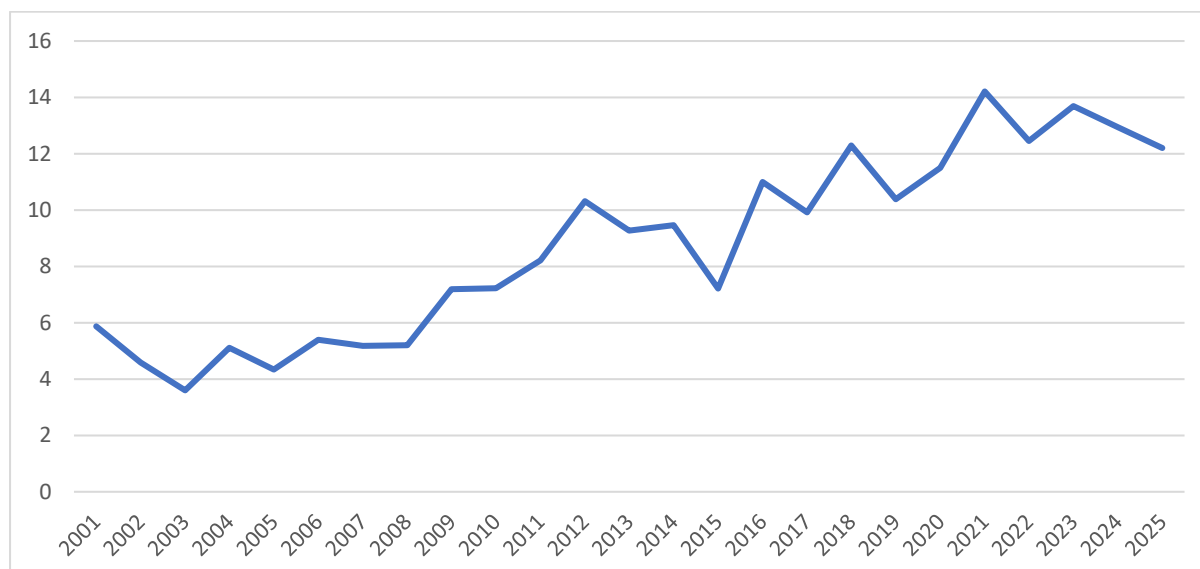
5. Ondernemerschapsactiviteit

In het conceptuele model van GEM volgt, na houding over ondernemerschap en de intentie om te gaan ondernemen, het daadwerkelijk beginnen met een onderneming. GEM meet dit aan de hand van het vroegefase-ondernemerschap (TEA): het aandeel van de bevolking tussen de 18 en 64 dat ofwel bezig is met het opzetten van een bedrijf, ofwel een bedrijf runt dat maximaal sinds 42 maanden inkomen genereert uit de activiteiten. In het academisch onderzoek dat wordt gedaan op basis van GEM-data is dit de meest gebruikte indicator.

5.1. Ondernemerschapsactiviteit in Nederland

Figuur 13 laat zien dat het vroegefase-ondernemerschap (TEA) in Nederland al jaren langzaam toeneemt. Ten opzichte van het begin van de tijdreeks is het percentage Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar dat bezig is met het oprichten van een bedrijf verdubbeld.

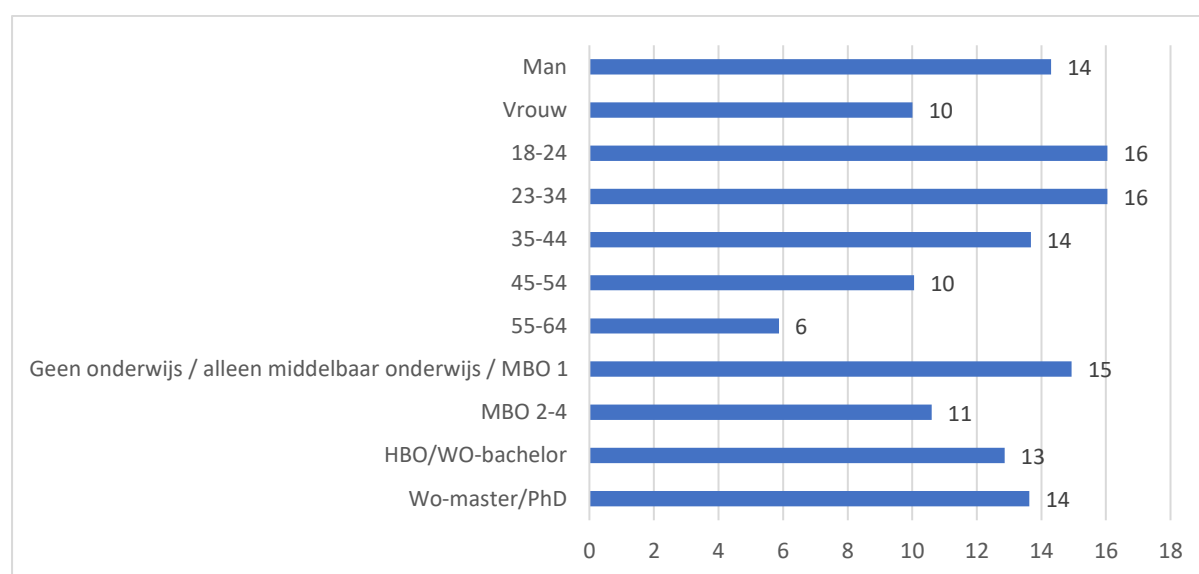
Figuur 13: Vroegefase-ondernemerschap (TEA) in Nederland (in procenten van de bevolking van 18-64 jaar)

Noot: Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt gemiddeld circa 2–3 procentpunt per jaar. Dit betekent dat de werkelijke waarde met 95% zekerheid binnen ongeveer $\pm 1-1,5$ procentpunt van de gerapporteerde schatting ligt. In 2024 heeft Nederland niet meegedaan aan GEM, waardoor er geen data voor dat jaar beschikbaar is, voor dat jaar is er daarom door het gehele rapport heen lineaire interpolatie toegepast.

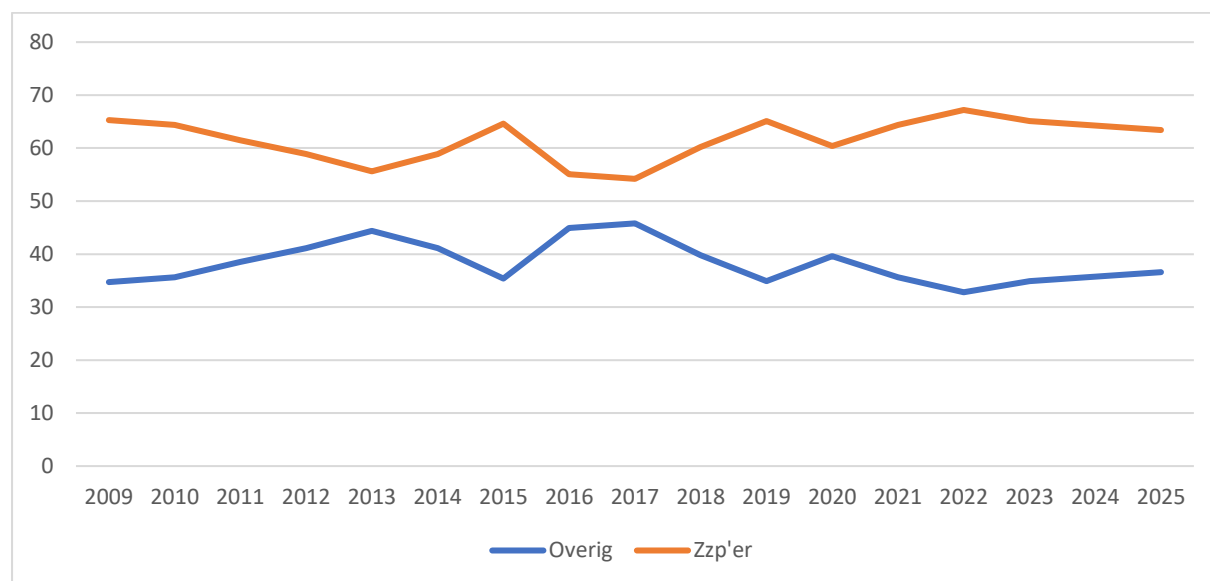
Zoals bij ondernemerschapsintentie zijn er tussen subpopulaties duidelijke verschillen in het aandeel van Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar dat bezig is met het starten van een onderneming, zo laat figuur 14 zien. De TEA is hoger onder mannen, jongere mensen en personen met weinig formeel onderwijs, zoals alleen een middelbare school- of MBO-niveau 1-diploma. De demografische patronen van de TEA vertonen deels overeenkomsten met die van de ondernemerschapsintentie, met hogere niveaus onder mannen en jongere leeftijdsgroepen. Tegelijkertijd wijkt het opleidingsprofiel af: waar ondernemerschapsintentie relatief hoog is onder hoger opgeleiden, zien we dat de daadwerkelijke ondernemerschapsactiviteit (TEA) juist vaker voorkomt onder lager opgeleiden.

Figuur 14: Vroegefase-ondernemerschap (TEA) Nederland, 2025 (in procenten van de bevolking van 18-64 jaar)

De ontwikkeling van TEA over de jaren heen vertoont net als ondernemerschapsintentie een sterke samenhang met die van het aantal opgerichte bedrijven. De correlatie ligt rond de 0,83 en blijft ook bij het opnemen van een vertraging hoog, met een piek van 0,86 bij een vertraging (tussen TEA en opgerichte bedrijven op basis van CBS data) van één jaar. Daarna neemt de samenhang licht af (tot circa 0,77 bij een vertraging van vier jaar). Dit bevestigt dat de TEA indicator nauw aansluit bij gerealiseerde bedrijvigheid, zowel gelijktijdig als op korte termijn vooruitkijkend.

Figuur 15: Vroegefase-ondernemerschap (TEA) in Nederland naar oprichtingsvorm: zelfstandige zonder personeel versus overig, 2003-2025

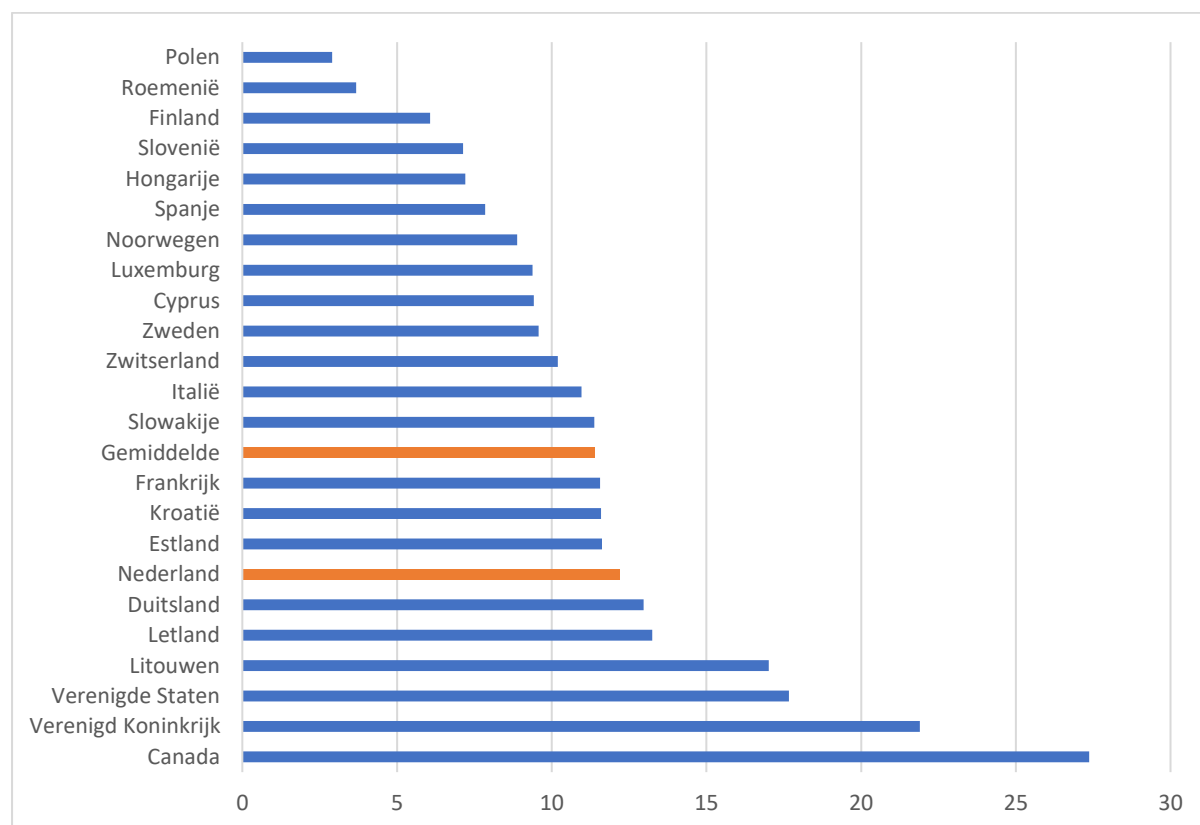
Noot: Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt gemiddeld circa 2-3 procentpunt per jaar. Dit betekent dat de werkelijke waarde met 95% zekerheid binnen ongeveer $\pm 1-1,5$ procentpunt van de gerapporteerde schatting ligt. In 2024 heeft Nederland niet meegedaan aan GEM, waardoor er geen data voor dat jaar beschikbaar is, voor dat jaar is er daarom door het gehele rapport heen lineaire interpolatie toegepast.

Figuur 15 verdeelt het Nederlandse vroegefase-ondernemerschap (TEA) naar oprichtingsvorm: ondernemers die in hun eentje en zonder personeel een bedrijf beginnen (zzp'ers) versus alle overige starters (samen met mede-eigenaren of met personeel). Het aandeel zzp'ers binnen de jaarlijkse instroom van nieuwe ondernemers is over de hele periode tamelijk stabiel en schommelt rond de 60%, zonder een duidelijke op- of neergaande trend. Het betreft hier nadrukkelijk de situatie *bij de start*: deze solo-ondernemers kunnen in een later stadium alsnog personeel aannemen of medeoprichters aantrekken. Belangrijk is verder dat een stabiel *aandeel* niet betekent dat de groep niet groeit: omdat de totale TEA-participatie in Nederland in deze periode ongeveer is verdubbeld, neemt ook het absolute aantal mensen dat solo een bedrijf begint navenant toe. Anders dan de sterke groei van het aantal zzp'ers in de totale beroepsbevolking doet vermoeden, wordt de instroom van nieuwe ondernemers qua samenstelling dus niet structureel "solistischer".

5.2. Ondernemerschapactiviteit in internationaal perspectief

Uiteraard is het ook relevant om het vroegefase-ondernemerschap (TEA) in Nederland in internationaal perspectief te plaatsen. Op basis van de GEM-data wordt in figuur 16 Nederland weer vergeleken met andere landen in Europa en met de Verenigde Staten en Canada.

Figuur 16: Vroegefase-ondernemerschap (TEA) in Europese en Noord-Amerikaanse landen in 2025 (in procenten van de bevolking van 18-64 jaar)

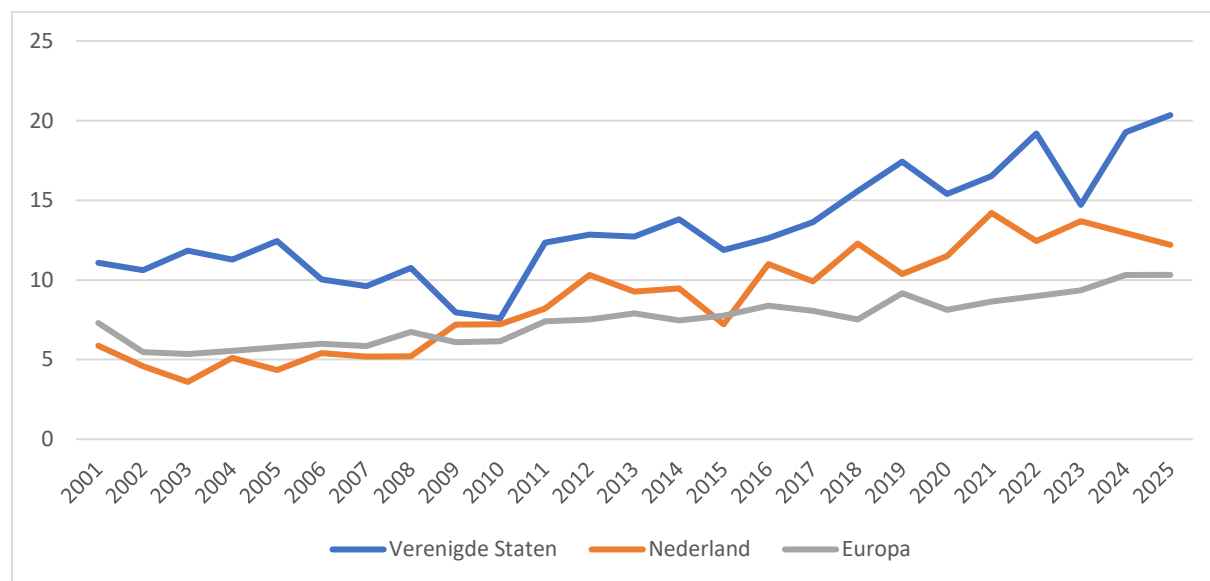
Nederlanders tussen 18-64 jaar blijken in grotere mate bezig met het beginnen van een onderneming dan het gemiddelde van alle landen in deze figuur, maar het percentage in Nederland ligt wel beduidend lager dan de ‘kopgroep’ bestaande uit Litouwen, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Canada, waarbij de mensen uit die laatste groep ruim twee keer zoveel TEA vertonen. Hierbij moet echter worden opgemerkt dat een hoog niveau van vroegefase-ondernemerschap zich niet automatisch vertaalt in langdurige bedrijvigheid, zoals bijvoorbeeld blijkt uit de GEM-data voor de Verenigde Staten en Canada, waar relatief veel startende bedrijven minder vaak doorontwikkelen naar gevestigde bedrijven. Polen, Roemenië en Finland kennen het laagste aandeel dat bezig is met het beginnen van een bedrijf.

Wanneer we dit spiegelen aan de internationale vergelijking van ondernemerschapsintenties (figuur 11) valt op dat Nederland hoger scoort op daadwerkelijke activiteit dan het Europese gemiddelde, terwijl het bij intenties rond het gemiddelde ligt; de landen met de hoogste TEA – zoals Litouwen, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Canada – vertonen ook de hoogste intenties, wat erop lijkt te wijzen dat intenties in Nederland relatief vaker gepaard gaan met daadwerkelijke oprichtingen.

Figuur 17 laat zien dat het vroegefase-ondernemerschap (TEA) in Nederland over de tijd een duidelijke stijgende trend vertoont, al gaat deze gepaard met schommelingen. In de vroege jaren ligt Nederland onder het niveau van de Verenigde Staten en rond of iets boven het Europees gemiddelde. Vanaf circa 2012

zet een meer structurele groei in, waarbij Nederland zich duidelijk boven het Europese gemiddelde positioneert. Tegelijkertijd blijft de TEA in de Verenigde Staten gedurende de gehele periode hoger, met name in de meest recente jaren waar het verschil verder oploopt. Opvallend is de dip rond 2020, gevolgd door een herstel en piek in de jaren daarna. In internationaal perspectief ontwikkelt Nederland zich daarmee positief, maar blijft het achter bij het hogere niveau van ondernemerschapactiviteit in de Verenigde Staten.

Figuur 17: Vroegefase-ondernemerschap (TEA) in Nederland, Europa en de Verenigde Staten over tijd (in procenten van de bevolking van 18-64 jaar)

Noot: Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt gemiddeld circa 2-3 procentpunt per jaar. Dit betekent dat de werkelijke waarde met 95% zekerheid binnen ongeveer $\pm 1-1,5$ procentpunt van de gerapporteerde schatting ligt. In 2024 heeft Nederland niet meegedaan aan GEM, waardoor er geen data voor dat jaar beschikbaar is, voor dat jaar is er daarom door het gehele rapport heen lineaire interpolatie toegepast.

5.3. Conclusie

De TEA in Nederland laat de afgelopen jaren een gestage stijging zien, met lichte fluctuaties, en ligt boven het gemiddelde van Europa. Tegelijkertijd blijft Nederland achter bij de wereldwijde koplopers zoals Litouwen, de Verenigde Staten, het Verenigd Koninkrijk en Canada, waar zowel ondernemerschapintentie als daadwerkelijke activiteit duidelijk hoger zijn.

6. Ondernemerschapsambities en -motivatie

In de ondernemerschapsliteratuur is er veel aandacht voor de ambities en motivaties van ondernemers. Deze bepalen voor een belangrijk deel in welke mate een onderneming doorgroeit of wat de onderneming bijdraagt aan de samenleving. Onderzoek laat zien dat het hebben van deze ambities een vrijwel noodzakelijke (maar niet voldoende) voorwaarde is van realisatie van groei of innovatie.⁶

In deze sectie wordt de ontwikkeling van de ondernemerschapsambitie in Nederland besproken en vergeleken met andere landen. De resultaten zijn overal gewogen naar karakteristieken van de Nederlandse demografie om ervoor te zorgen dat de resultaten representatief zijn voor de Nederlandse bevolking.

6.1. Ambitieuw ondernemerschap in Nederland

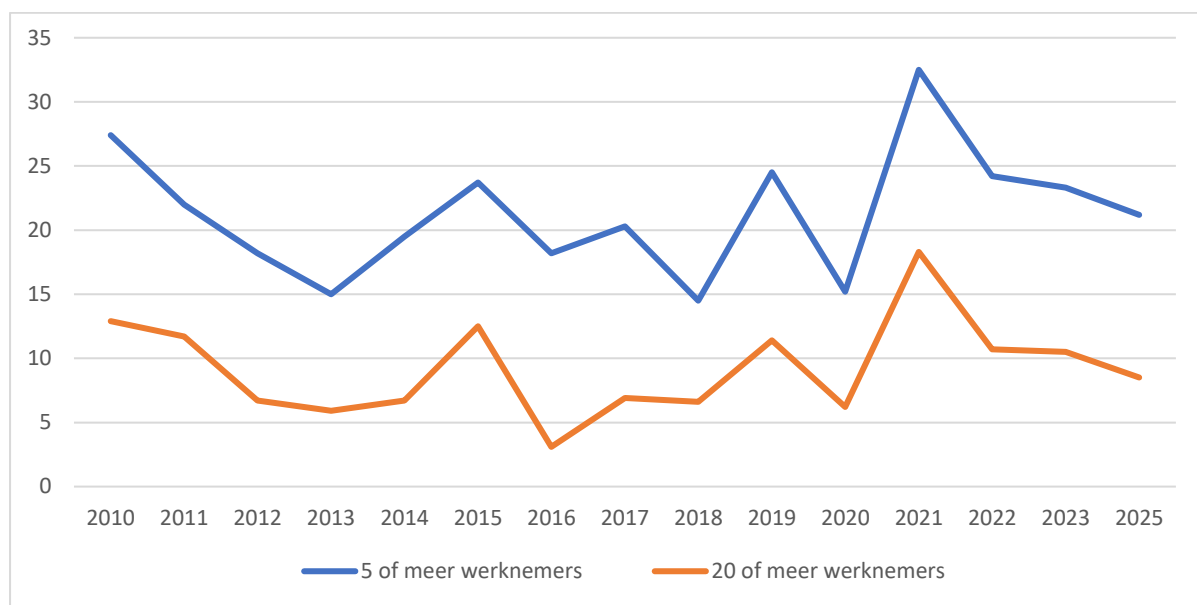
Figuur 18 laat zien dat van de Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar die bezig zijn met het beginnen van een bedrijf 21% verwacht in de komende vijf jaar vijf of meer werknemers aan te stellen. Dit duidt op ambitieus ondernemerschap en gaat verder dan bijvoorbeeld zzp'ers. Het *aandeel* ambitieuze ondernemers binnen de groep starters lijkt de laatste jaren stabiel en ligt iets hoger dan in de periode 2011-2020. Een stabiel aandeel betekent hier echter nadrukkelijk niet dat de groep gelijk blijft: omdat het vroegefase-ondernemerschap zelf in deze periode ongeveer is verdubbeld, is ook de omvang van de groep ambitieuze starters meegegroeid. Startende ondernemers die al iemand in dienst hebben, hebben grotere groeiverwachtingen; gemiddeld genomen rapporteren zij negen keer zo vaak te verwachten binnen vijf jaar vijf of meer werknemers te hebben. Het aannemen van een eerste medewerker is een veel grotere drempel dan van de daaropvolgende medewerkers.

In het GEM-onderzoek wordt ook aan startende ondernemers gevraagd of ze binnen vijf jaar minstens 20 werknemers verwachten. Dit percentage is in de meeste jaren ruim minder dan de helft van het aandeel dat vijf of meer werknemers verwacht, maar volgt een vergelijkbare trend; ook hier is de groep door de groei van het ondernemerschap in omvang meegegroeid.

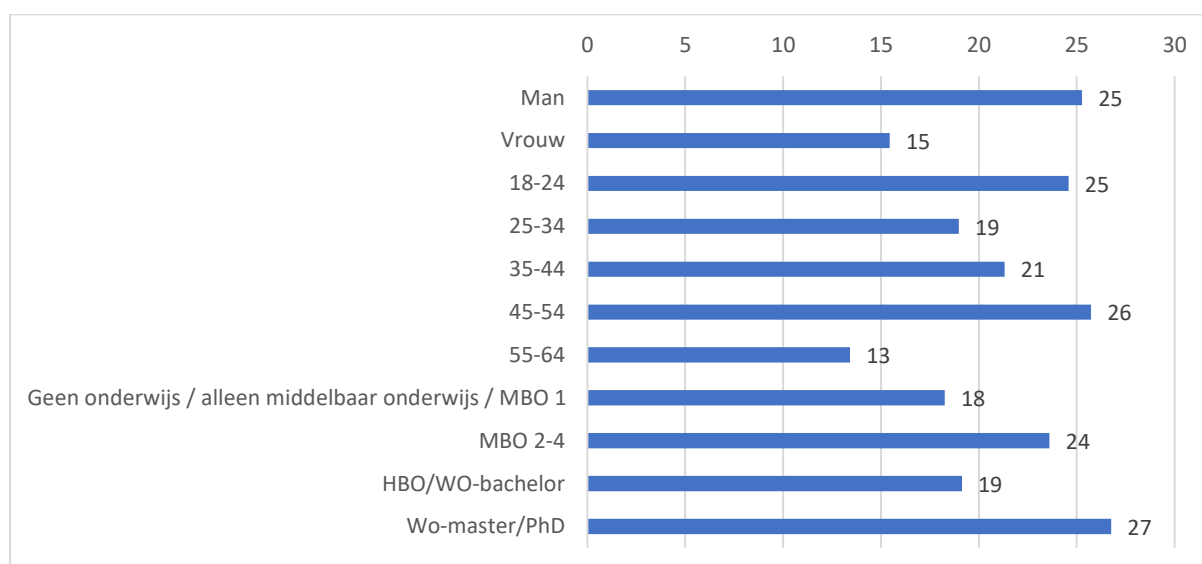
⁶ Hermans (2015)

Figuur 18: Aandeel vroegfase-ondernemende Nederlanders (TEA) dat verwacht binnen vijf jaar vijf of meer werknemers te hebben (in procenten van de volwassen bevolking van 18-64 jaar)

Noot: Deze percentages zijn berekend over de groep vroegfase-ondernemers (TEA), die per jaar slechts circa 150 tot 300 respondenten telt. Het 95%-betrouwbaarheidsinterval is daardoor aanzienlijk breder dan bij de bevolkingsbrede figuren en bedraagt ongeveer ±5 tot 8 procentpunt rond de jaarlijkse schatting; jaar-op-jaarschommelingen moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. In 2024 heeft Nederland niet aan GEM meegedaan; voor dat jaar is lineaire interpolatie toegepast.

Figuur 19: Aandeel vroegfase-ondernemende Nederlanders (TEA) dat verwacht binnen vijf jaar vijf of meer werknemers te hebben in 2025 (in procenten van de volwassen bevolking van 18-64 jaar)

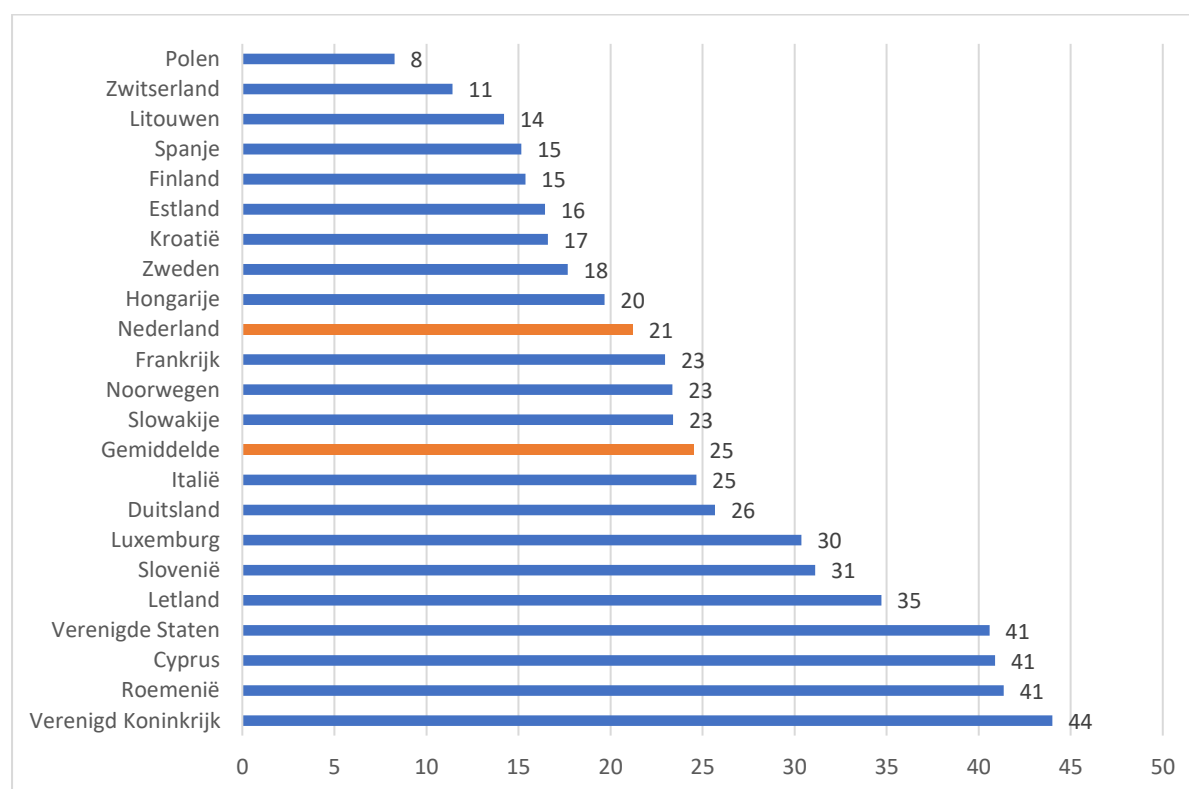
Figuur 19 laat zien dat, demografisch gezien, mannen beduidend vaker een ambitieuze verwachting van hun ondernemerschap hebben – ongeveer 60% vaker dan vrouwen (figuur 19). Ook jongere ondernemers en degenen tussen 45–54 jaar tonen hogere groeiverwachtingen, terwijl Nederlanders boven de 55 jaar de laagste ambities rapporteren.

De demografische patronen van ambitieus ondernemerschap vertonen deels overeenkomsten met die van ondernemerschapsintentie en TEA: mannen en jongere leeftijdsgroepen hebben zowel hogere intenties, hogere daadwerkelijke activiteit als grotere groeiverwachtingen.

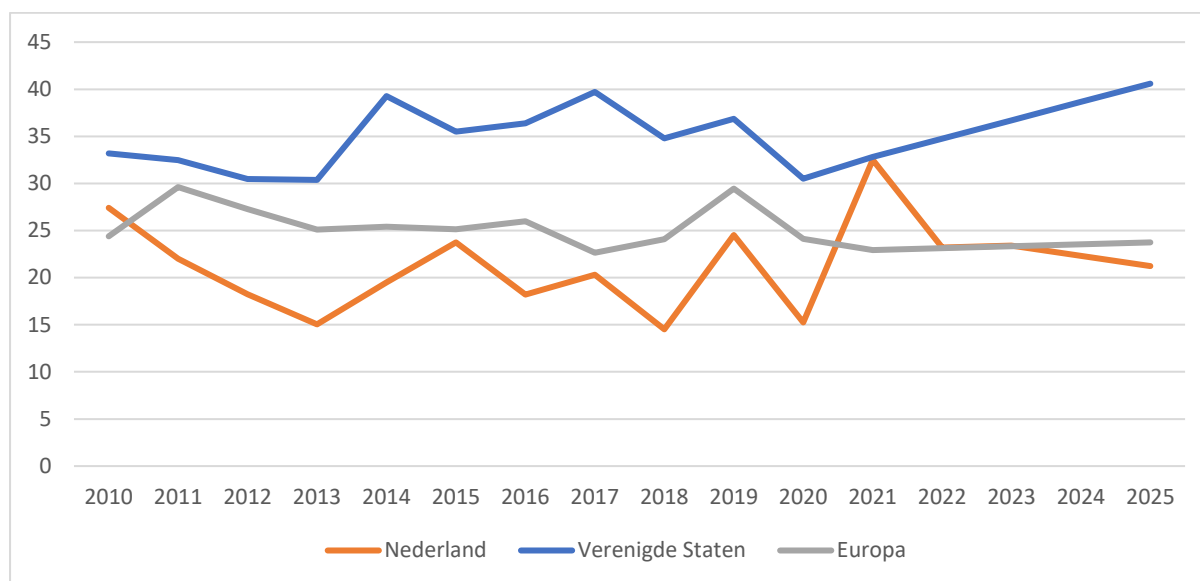
6.2. Ambitieuw ondernemerschap in internationaal perspectief

Figuur 20 toont de ondernemerschapsambitie van vroegefase-ondernemers in Nederland ten opzichte van de Verenigde Staten en Europa. Hoewel Nederland qua ambitieus ondernemerschap duidelijk onder het Europese en Noord-Amerikaanse gemiddelde scoort, ligt het patroon deels in lijn met dat van TEA en ondernemerschapsintentie: landen met hogere TEA en sterkere intenties, zoals het Verenigd Koninkrijk, vertonen ook aanzienlijk meer startende ondernemers met grote groeiplannen.

Figuur 20: Aandeel mensen dat actief is in vroegefase-ondernemerschap (TEA) en verwacht binnen vijf jaar vijf of meer werknemers te hebben, in 2025 in Europese en Noord-Amerikaanse landen (in procenten van de bevolking van 18–64 jaar).

Figuur 21: Aandeel van de vroegfase-ondernemers (TEA) met hoge groeiambitie (verwacht binnen vijf jaar 5 of meer werknemers), Nederland, de Verenigde Staten en Europa, 2010-2025

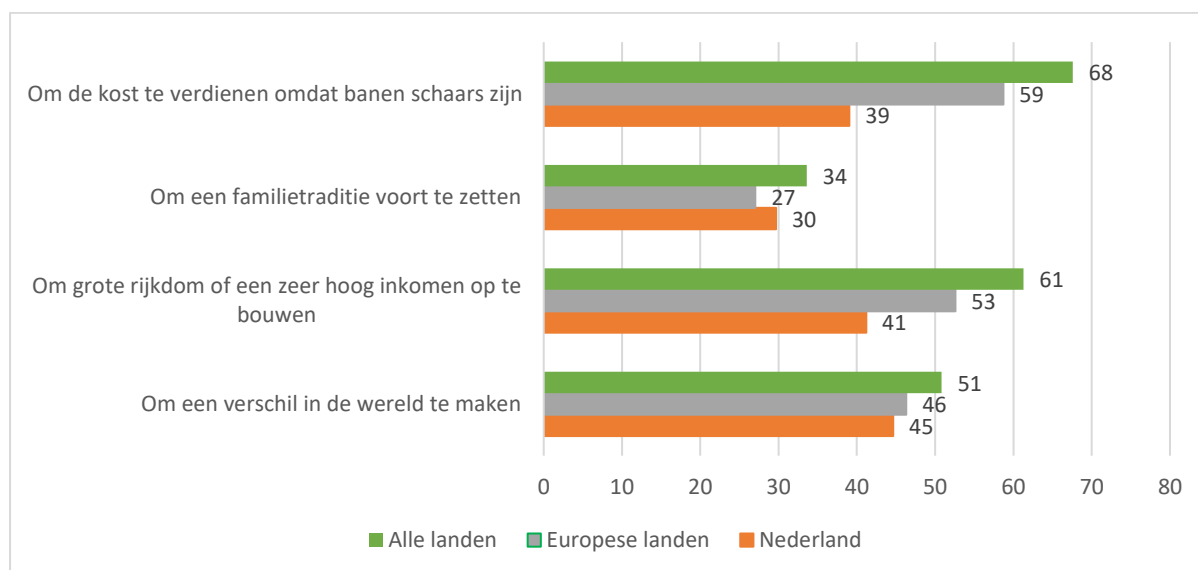
Noot: Deze percentages zijn berekend over de groep vroegfase-ondernemers (TEA), die per jaar slechts circa 150 tot 300 respondenten telt. Het 95%-betrouwbaarheidsinterval is daardoor aanzienlijk breder dan bij de bevolkingsbrede figuren en bedraagt ongeveer ± 5 tot 8 procentpunt rond de jaarlijkse schatting; jaar-op-jaarschommelingen moeten met de nodige voorzichtigheid worden geïnterpreteerd. In 2024 heeft Nederland niet aan GEM meegedaan; voor dat jaar is lineaire interpolatie toegepast.

Figuur 21 laat zien welk deel van de vroegfase-ondernemers verwacht binnen vijf jaar minstens vijf werknemers in dienst te hebben. De Verenigde Staten scoren over de hele periode het hoogst, met doorgaans 30 tot 40% en een oplopende lijn naar ruim 40% in 2025. Het Europese gemiddelde ligt daar met circa 23 tot 30% stabiel onder. Nederland scoort het grootste deel van de periode het laagst en is bovendien veel grilliger: het aandeel schommelt tussen dieptepunten rond 15% (2013, 2018, 2020) en een eenmalige uitschieter van ruim 32% in 2021. Na die piek valt Nederland al in 2022 terug naar ongeveer 23% en blijft daar stabiel, waarmee het in de meest recente jaren samenvalt met het Europese gemiddelde.

6.3. Motivatie om te ondernemen in Nederland

Figuur 22 laat zien welke motivaties mensen hebben om ondernemend actief te zijn en vergelijkt Nederland met het Europese gemiddelde en het wereldgemiddelde. Nederlanders ondernemen beduidend minder vaak uit noodzaak, vergeleken met het Europese en wereldgemiddelde. Waar wereldwijd en in Europa respectievelijk 68 en 59% aangeeft te ondernemen om de kost te verdienen omdat banen schaars zijn, gaat dit op voor 40% van de Nederlanders. Ook de motivatie om grote rijkdom of een zeer hoog inkomen op te bouwen is in Nederland minder sterk aanwezig, met 41%, terwijl dit wereldwijd en in Europa op respectievelijk 61 en 53% ligt.

Figuur 22: Motivatie voor vroegefase-ondernemerschap (TEA) als percentage van de bevolking van 18–64 jaar betrokken bij TEA

Noot: De motieven zijn elk afzonderlijk voorgelegd op een Likertschaal; een respondent kan meerdere motivaties onderschrijven, waardoor de percentages binnen een groep niet optellen tot 100 procent. De getoonde percentages betreffen het aandeel vroegefase-ondernemers (TEA) dat het met de betreffende stelling 'eens' of 'helemaal eens' is. De Europese en wereldwijde cijfers zijn ongewogen gemiddelden over alle deelnemende landen in de betreffende regio.

Motivaties die minder financieel van aard zijn, zoals het voortzetten van een familietraditie of het maken van een verschil in de wereld, worden in alle drie de groepen minder vaak genoemd, waarbij Nederland ook hier iets lager scoort dan het Europese of wereldgemiddelde. Wel is 'een verschil in de wereld maken' in Nederland de vaakst genoemde motivatie. Dit suggereert dat Nederlandse startende ondernemers vaker kiezen voor ondernemerschap uit eigen interesse of intrinsieke motivatie, en minder uit externe druk of financiële noodzaak.

6.4. Conclusie

Uit de GEM-gegevens blijkt dat een klein deel van de Nederlandse startende ondernemers ambities heeft om de onderneming substantieel te laten groeien in personeelsomvang, en dat deze ambitie internationaal gezien relatief laag is. Ongeveer een vijfde van de ondernemers streeft naar het aannemen van vijf of meer werknemers binnen vijf jaar, met mannen en jongere leeftijdsgroepen die duidelijk ambitieuzer zijn. De motivatie om te ondernemen is in Nederland vooral intrinsiek van aard: ondernemers starten vaker uit eigen interesse en minder uit financiële noodzaak of externe druk.

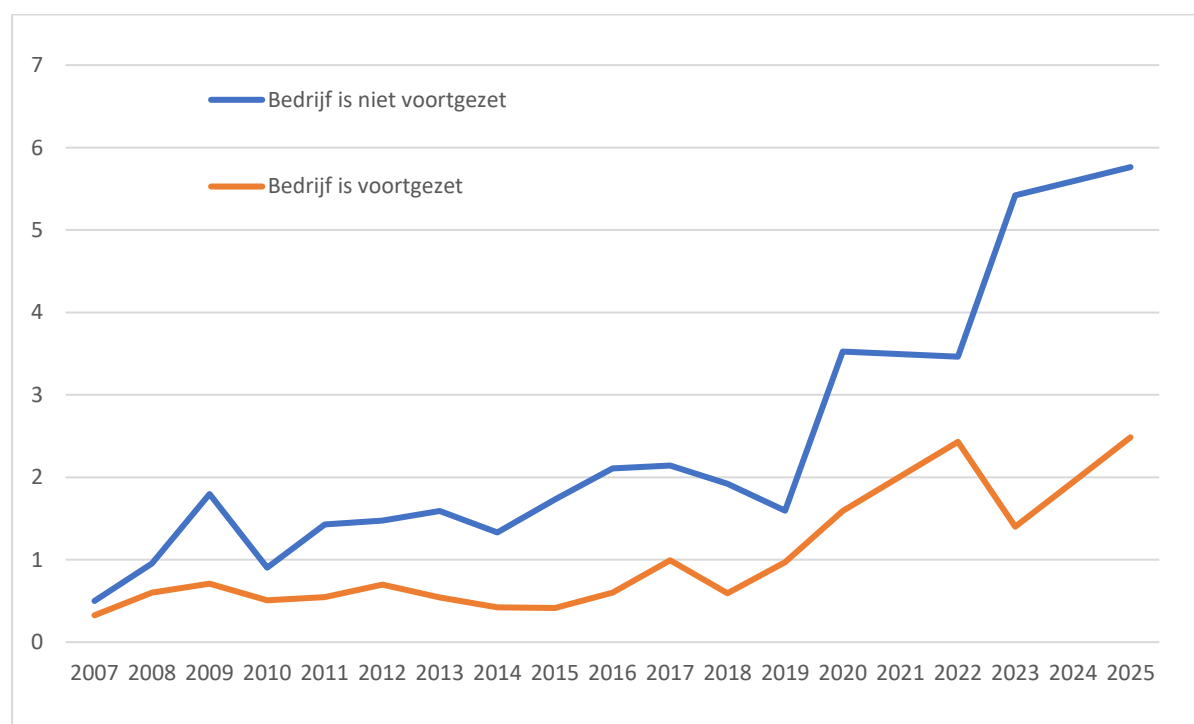
7. Stoppende ondernemers in Nederland

Figuur 23 laat zien dat er de laatste jaren een duidelijke stijging van het aantal stoppende ondernemers zichtbaar is. Waar in 2007, het eerste jaar dat hiernaar gevraagd werd in het GEM onderzoek, nog maar 1% van de Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar gestopt is met een onderneming, was dit in 2025 meer dan 8%. Vooral na 2019 lijkt er een trendbreuk te zijn, van de eerder relatief stabiele niveaus. In de eerste jaren van die trendbreuk kon dat gemakkelijk geduid

worden als een gevolg van de coronapandemie, waar ondernemers het door een uniek economisch klimaat erg lastig konden hebben, kan dat zes jaar na corona het aanhoudend hoge niveau niet meer verklaren. Aan de ene kant is de stijging een logisch gevolg van een steeds grotere groep mensen die positief denkt over ondernemerschap, de intentie heeft om een onderneming te beginnen, en bezig is met het beginnen van een onderneming; omdat juist jonge ondernemingen relatief vaak in de eerste jaren weer stoppen, vertaalt een grotere instroom van starters zich bijna onvermijdelijk in een grotere uitstroom van stoppers.⁷

Aan de andere kant kan dit ook wijzen op structurele barrières die het functioneren van ondernemingen belemmeren, met name omdat het grootste deel van de bedrijven niet voortgezet worden. Daarnaast kan de stijging samenhangen met de toenemende vergrijzing onder bestaande ondernemers in combinatie met een gebrek aan bedrijfsopvolging: wanneer oudere ondernemers stoppen zonder dat zich een opvolger aandient, eindigt de onderneming zonder voortzetting.⁸

Figuur 23: Aandeel dat in Nederland het afgelopen jaar een bedrijf heeft verlaten of beëindigd (in procenten van de volwassen bevolking van 18-64 jaar)

Noot: Het 95%-betrouwbaarheidsinterval bedraagt gemiddeld circa 2-3 procentpunt per jaar. Dit betekent dat de werkelijke waarde met 95% zekerheid binnen ongeveer $\pm 1-1,5$ procentpunt van de gerapporteerde schatting ligt. In 2024 heeft Nederland niet meegedaan aan GEM, waardoor er geen data voor dat jaar beschikbaar is, voor dat jaar is er daarom door het gehele rapport heen lineaire interpolatie toegepast.

⁷ CBS (2022)

⁸ Koopal (2025)

Ook cijfers van het CBS bevestigen het beeld uit figuur 23: het aantal stoppende ondernemers neemt toe, zij het minder uitgesproken dan in de GEM-data.⁹ Waar het zelfgerapporteerde stoppen in GEM naar verhouding sterk oploopt, verdubbelt het aantal bedrijfsopheffingen volgens het CBS ruwweg over dezelfde periode. Bovendien stijgt vooral het absolute aantal opheffingen, terwijl het aandeel stoppers in de totale bedrijvenpopulatie betrekkelijk stabiel blijft, wat een gevolg is van de sterke groei van de totale bedrijvenpopulatie. Deze stijging is bovendien geconcentreerd in sectoren met relatief veel zzp'ers: het aantal opheffingen groeide het sterkst in de zorg en het welzijn (ruim vijf keer zo veel als in 2007), het onderwijs, de bouw en de specialistische zakelijke diensten, terwijl kapitaalintensieve sectoren met een laag aantal zzp'ers, zoals de landbouw en de financiële dienstverlening, juist stabiel bleven of daalden. Het verschil met de sterkere stijging in de GEM-cijfers komt mogelijk doordat een bedrijf formeel ingeschreven blijft terwijl de ondernemer zichzelf al als gestopt beschouwt, bijvoorbeeld wanneer iemand na een periode van zzp-schap weer in loondienst gaat zonder de inschrijving uit te schrijven.

In het GEM-onderzoek wordt ook gevraagd naar de reden dat de onderneming gestopt is. Uit de data over stoppende ondernemers uit 2025 blijkt dat de meest voorkomende reden voor stoppen het aannemen van een andere baan is, goed voor 23% van de gevallen, gevolgd door onrendabele bedrijven (20%), problemen met het verkrijgen van financiering (18%) of het starten van een andere onderneming (12%). Een kleiner, maar nog steeds relevant deel beëindigt de onderneming vanwege een kans om de zaak te verkopen (10%), familie- of persoonlijke redenen (8%) of vanwege overheidsbeleid, belastingen of bureaucratie (5%). Minder vaak genoemd zijn pensioen (3%) of problemen met de toeleveringsketen (1%).

Stoppende ondernemers verschillen van de populatie startende en gevestigde ondernemers, wat erop wijst dat er een bepaald type ondernemer stopt. Uit figuur 24 blijkt dat vrouwen relatief vaker stoppen dan mannen, vooral in de categorie stopzetting zonder voortzetting (52% tegenover 48% bij mannen), terwijl startende en gevestigde ondernemers juist vaker man zijn. Ondernemers die stoppen met voortzetting zijn wat ouder dan ondernemers die stoppen zonder voortzetting.

Huishoudgrootte lijkt eveneens van invloed: ondernemers in een eenpersoonshuishouden stoppen zonder voortzetting vaker dan gemiddeld (10%), terwijl grotere huishoudens (4 of meer personen) relatief vaker stoppen met voortzetting (tot 36% bij vier personen). Ten slotte tonen opleidingsniveaus duidelijke verschillen: hoger opgeleide ondernemers stoppen relatief minder vaak met hun onderneming dan ondernemers met geen of alleen praktisch onderwijs.

Voor een deel van de Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar is het stoppen van een onderneming geen reden om te stoppen met ondernemen. Ongeveer drie op de tien mensen die afgelopen twaalf maanden met een onderneming zijn gestopt, zijn ook weer bezig met het opzetten van een onderneming. Voor de mensen die gestopt

---

⁹ CBS (2026)

zijn, maar waar de onderneming wel is doorgegaan is dit 40%. Zogenaamd “serial entrepreneurship” is dus een veelvoorkomend verschijnsel in Nederland, en het stoppen van de onderneming betekent vaak niet het stoppen van de ondernemerschapscarrière.

Voor een substantieel deel van de onderzoekspopulatie betekent het stoppen van een onderneming niet het einde van ondernemerschapactiviteiten. Van de Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar die in de afgelopen twaalf maanden een onderneming hebben beëindigd zonder dat deze werd voortgezet, is 29% alweer betrokken bij het opzetten van een nieuwe onderneming. Onder Nederlanders tussen de 18 en 64 jaar van wie de onderneming wél werd voortgezet, ligt dit aandeel met 40% aanzienlijk hoger. Ondernemers die stoppen vanwege financieringsproblemen of om een andere zakelijke kans na te jagen, hebben een relatief hoge kans om opnieuw te starten (respectievelijk circa 51% en 50%). Daarentegen keren ondernemers die stoppen vanwege pensioen of problemen in de toeleveringsketen vrijwel niet terug in ondernemerschap. Ook ondernemers die stoppen vanwege overheidsbeleid of bureaucratie laten een relatief lage herstart zien (ongeveer 10%).

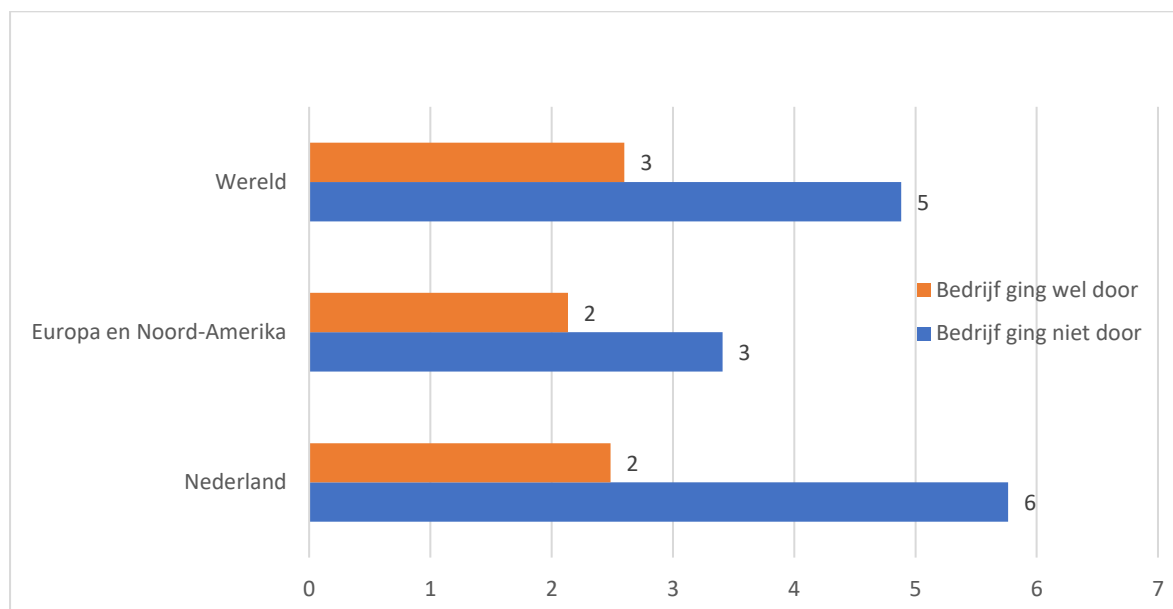
Figuur 24: Achtergrondkenmerken van Nederlanders die in het afgelopen jaar gestopt zijn met een onderneming, startende ondernemers (TEA) of gevestigde ondernemers, 2025 (in procenten van de bevolking van 18-64 jaar)

	Stopzetting zonder voortzetting	Stopzetting met voortzetting	Startende ondernemers	Gevestigde ondernemers
Geslacht				
Man	48	50	59	60
Vrouw	52	50	41	40
Leeftijdsgroep				
18-24 jaar	27	18	19	3
25-34 jaar	20	22	28	18
35-44 jaar	19	40	24	31
45-54 jaar	24	9	18	25
55-64 jaar	9	11	11	23
Huishoudgrootte				
1 persoon	10	10	17	12
2 personen	30	24	23	33
3 personen	22	27	20	21
4 personen	24	36	27	26
5 personen	9	2	9	5
6 personen	4	2	4	3
Opleidingsniveau				
Geen onderwijs / alleen middelbaar onderwijs / MBO 1	32	37	21	20
MBO 2-4	36	36	39	38
HBO/WO-bachelor	19	17	24	23
WO-master/postdoc	9	10	13	17

Nederland kent een hoge mate van zelfstandigen zonder personeel (ZZP) en er is de laatste jaren door de overheid beleid gevoerd op zzp-schap dat “schijnzelfstandigheid” is aan te pakken. Het hoge zzp-niveau in Nederland is

redelijk uniek. Het ook heel lage aantal ondernemers dat uit noodzaak begint, lijkt te duiden op een geringe mate van “gedwongen schijnzelfstandigheid”. Beleid rond zzp’ers is verder ook gericht op het verkleinen van fiscale verschillen tussen zelfstandigen en werknemers.

Figuur 25: Stoppende ondernemers in Nederland, Europa en Noord-Amerika en de wereld (in procenten van de bevolking van 18-64 jaar)

Figuur 25 laat zien dat er in 2025 in Nederland meer ondernemers stopten dan het wereldwijde en het Europese en Noord-Amerikaanse gemiddelde. Gemiddeld genomen bleven deze bedrijven van gestopte ondernemers ongeveer even vaak bestaan onder alle deelnemende landen.

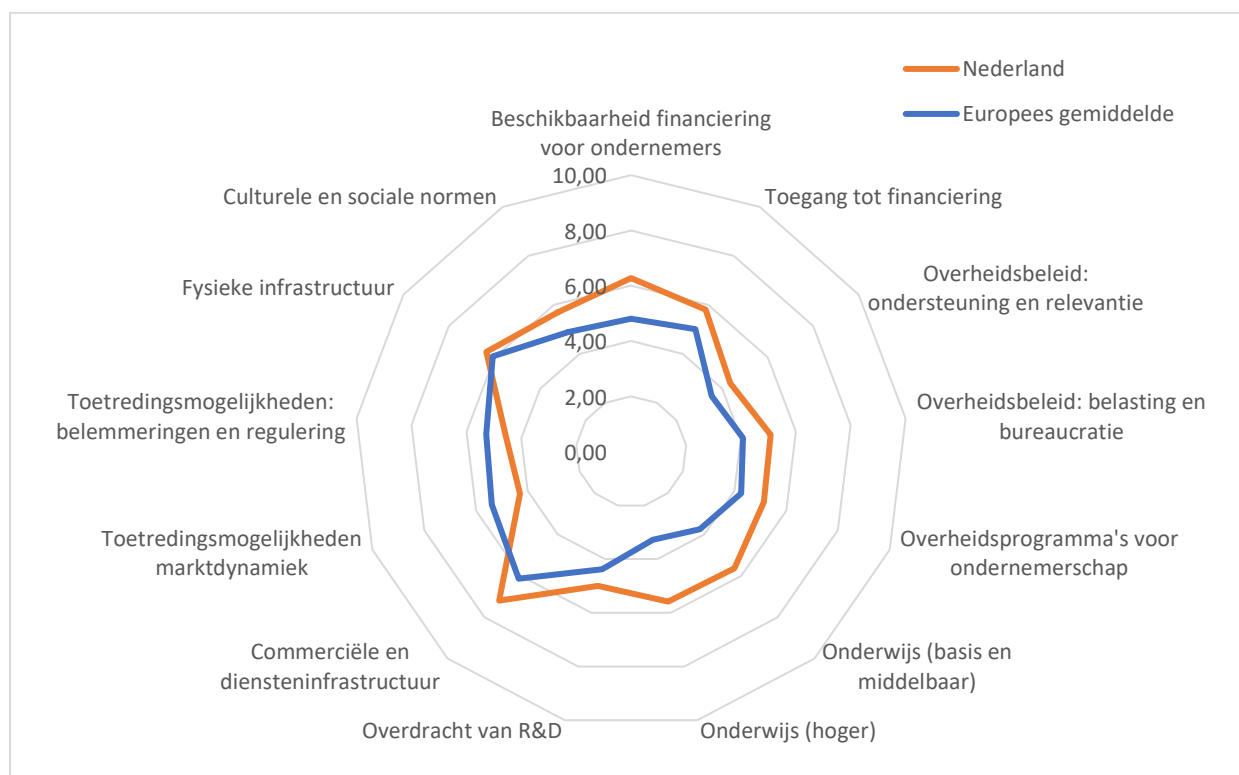
8. Ondernemerschapsecosysteem

Naast het surveyonderzoek onder de algemene bevolking (APS) wordt jaarlijks een enquête afgenomen onder nationale ondernemerschapsexperts: de zogeheten *National Expert Survey* (NES). Deze survey heeft tot doel inzicht te verkrijgen in de context waarin ondernemerschap plaatsvindt. Waar de APS zich richt op percepties, intenties en activiteiten van individuen, brengt de NES het functioneren van het ondernemerschapsecosysteem in kaart.

In de NES worden experts uit uiteenlopende domeinen – waaronder ondernemers, investeerders, beleidsmakers, onderzoekers en vertegenwoordigers van intermediaire organisaties – gevraagd om de zogeheten *Entrepreneurial Framework Conditions* te beoordelen. Deze betreffen onder andere financieringsmogelijkheden, overheidsbeleid, ondernemerschapseducatie, R&D-overdracht, fysieke infrastructuur en culturele en sociale normen. Op deze manier biedt de NES een systematische beoordeling van de randvoorwaarden voor ondernemerschap in Nederland.

De Nederlandse NES is afgenomen in de periode september–oktober 2025.

Figuur 26: Gemiddelde expert scores van de aspecten van het ondernemerschapsecosysteem, 2025, Nederland internationaal vergeleken

Figuur 26 toont de gemiddelde experts scores van de aspecten van het ondernemerschapsecosysteem in 2025 voor Nederland en Europa. Nederland wijkt relatief weinig af van het Europees gemiddelde, maar scoort op de meeste facetten net wat beter. De marktdynamiek en de belemmeringen en regulering worden iets onder het Europees gemiddelde beoordeeld.

Op de vraag naar de belangrijkste factor in het ondernemersklimaat blijkt dat er geen eenduidig antwoord is. Maar enkele terugkerende thema's vallen op: stabiel en voorspelbaar beleid wordt als cruciaal gezien. Zoals een expert stelt: "Een stabiel overheidsbeleid is de basis voor elke ondernemersactiviteit." Regeldruk en administratieve barrières beperken het ondernemerschap; een andere respondent: "Het moet eenvoudig zijn om een bedrijf te starten, zonder onnodige formaliteiten."

Onderwijs en kennisinfrastructuur spelen een centrale rol. Ondernemerschapsonderwijs, toegang tot toegepast onderzoek en samenwerking met universiteiten worden als essentieel ervaren. "Het talent van middelbare en hogere opleidingen moet in contact komen met ondernemerschap; dat stimuleert innovatie," aldus een respondent. Mentoring door ervaren ondernemers en toegang tot financiering worden eveneens vaak genoemd als bepalend voor succes.

Cultuur en sociale normen beïnvloeden de ondernemende mentaliteit. Positieve houding ten opzichte van nieuwe bedrijven, vertrouwen en openheid zijn volgens experts cruciaal: "De mentaliteit ten aanzien van ondernemerschap maakt vaak het verschil; als beleid en maatschappij positief kijken naar nieuwe bedrijven, stimuleert dat innovatie."

In de NES zijn experts ook expliciet gevraagd naar verbeterpunten voor het Nederlandse ondernemersklimaat. Hoewel Nederland goed scoort, zien zij duidelijke kansen, vooral op het gebied van onderwijs en human capital. Respondenten benadrukken dat ondernemerschap in alle vormen van onderwijs geïntegreerd moet worden. Zoals een respondent opmerkt: "Communiqueer Nederland als ondernemende open natie en onderwijs eenieder passend ondernemerschap." Daarnaast is het versterken van netwerken en inclusieve gemeenschappen belangrijk, zodat ondernemers van elkaar kunnen leren en nieuwe kansen kunnen benutten.

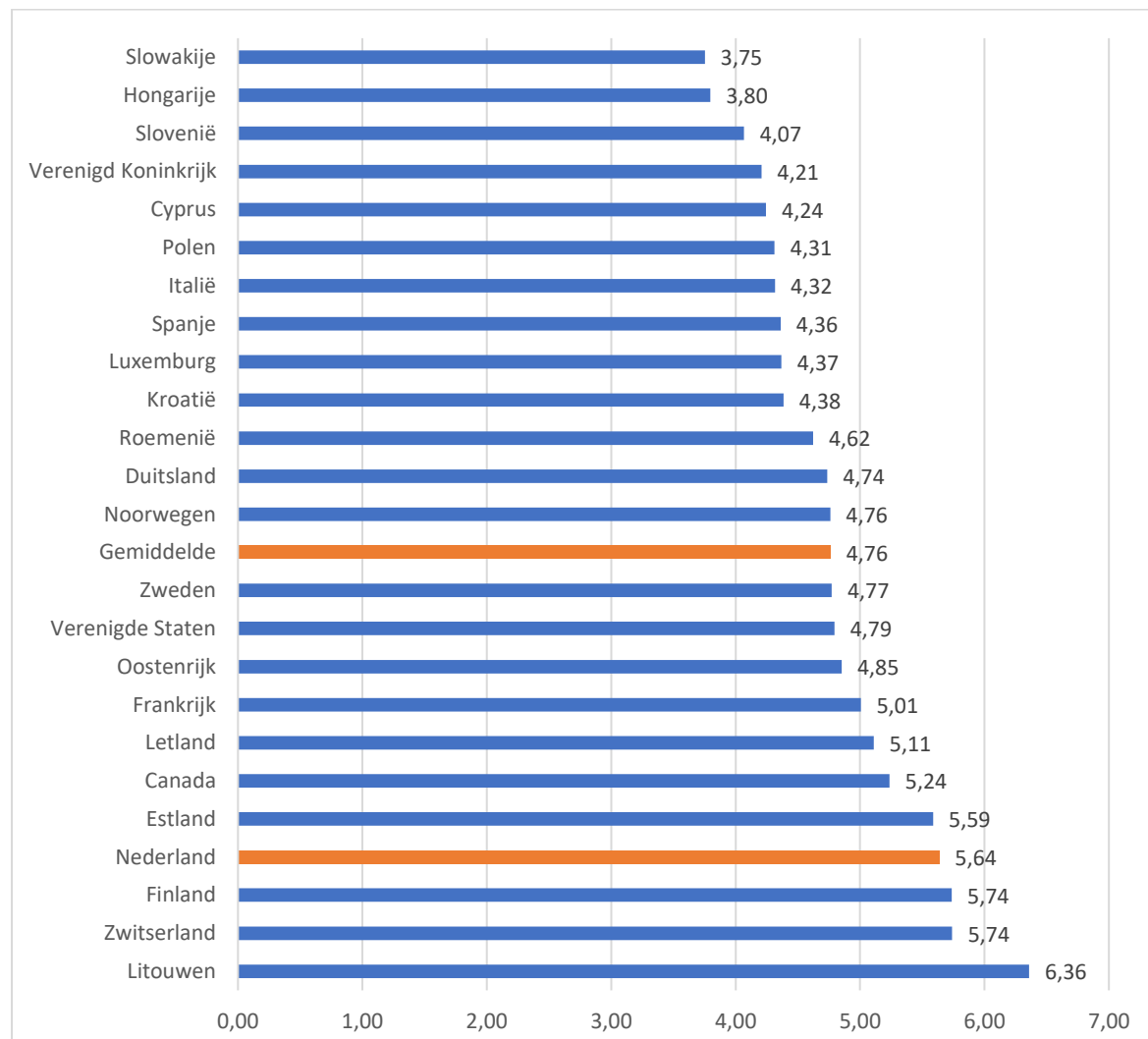
Een tweede terugkerend thema is stabiel en voorspelbaar beleid met meer ruimte voor ondernemers. Experts adviseren te sturen op duidelijke doelstellingen, maar ondernemers zelf de vrijheid te geven in de uitvoering: "Laat ondernemers zelf bepalen hoe ze doelstellingen behalen, in plaats van gedetailleerde regels over uitvoering en deadlines." Tegelijkertijd moet nationale wetgeving de EU-regelgeving niet fragmenteren, zodat consistentie en langetermijnplanning mogelijk blijven.

Financiering en investeringsklimaat zijn eveneens cruciaal. Respondenten pleiten voor betere toegang tot risicodragend kapitaal, hogere beschikbaarheid van private investeringen en fiscale maatregelen om buitenlandse investeerders aan te trekken. "Toegang tot risicodragend kapitaal is cruciaal om innovatiever ondernemerschap te stimuleren," stelt een expert.

Ook regeldruk en belastingdruk verdienen aandacht. Het verlichten van administratieve barrières, zoals de check op schijnzelfstandigheid, geeft ondernemers en opdrachtgevers meer vrijheid. Tegelijkertijd moet beleid ondernemerschap stimuleren dat innovatie, werkgelegenheid en maatschappelijke

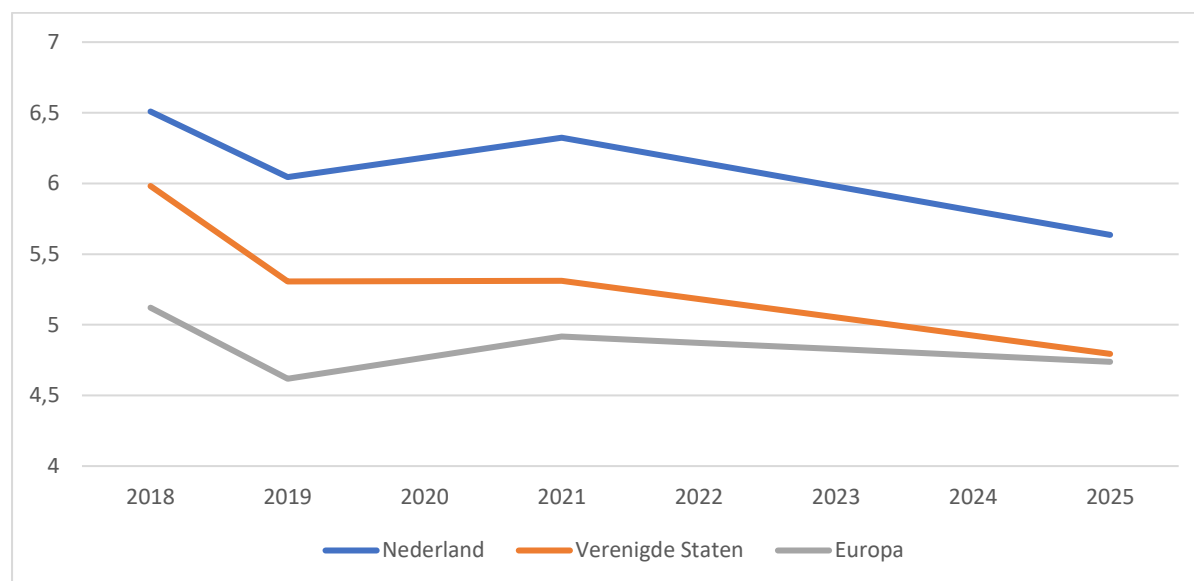
impact bevordert. Zoals een respondent het samenvat: “Investeer in *human capital*, niet alleen gericht op nieuwe ondernemingen, maar ook op groei en samenwerking in teamverband.”

Figuur 27: Gemiddelde expert scores van de aspecten van het ondernemerschapsecosysteem in 2025 in Europese en Noord-Amerikaanse landen

Uit de individuele antwoorden van de GEM Expert Survey wordt een index samengesteld. Deze score is per land weergegeven in figuur 27. Deze index maakt het mogelijk om het Nederlandse ondernemerschapsklimaat volgens de responderende experts te vergelijken met andere landen. Hierbij zien we dat de Nederlandse experts een relatief hoge beoordeling van het Nederlandse ondernemerschapsklimaat geven. Alleen Finland, Zwitserland en Litouwen komen uit op een hoger indexcijfer. Slowakije, Hongarije en Slovenië krijgen de laagste beoordeling.

Figuur 28: Ontwikkeling van het ondernemersklimaat (NECI) in Nederland, de Verenigde Staten en Europa, 2018-2025

Figuur 28 toont het verloop van de Index voor Nederland, de Verenigde Staten en het Europese gemiddelde tussen 2018 en 2025. Nederland scoort in de gehele periode consequent hoger dan zowel de Verenigde Staten als het Europese gemiddelde, wat duidt op een relatief gunstig beoordeeld ondernemersklimaat.

9. Invloed bredere beleidscontext op ondernemerschap in Nederland

Beleed dat niet primair op ondernemerschap is gericht, kan toch aanzienlijke gevolgen hebben voor ondernemers. Maatregelen op het gebied van migratie, handel, financiering of productiekosten raken ondernemers vaak indirect maar merkbaar. Om hier meer inzicht in te krijgen, is in de Nederlandse GEM-meting van 2025 eenmalig een reeks aanvullende vragen opgenomen. Aan zowel vroegefase-ondernemers (TEA) als gevestigde ondernemers werd gevraagd hoe zij de ontwikkeling verwachten op vier terreinen: productiekosten, exporttoegang, werknemerswerving en financieringsmogelijkheden. De antwoorden werden verzameld in juni en juli 2025, een periode waarin beleidsmatige onzekerheid, onder meer rondom handelstarieven, prominent aanwezig was.

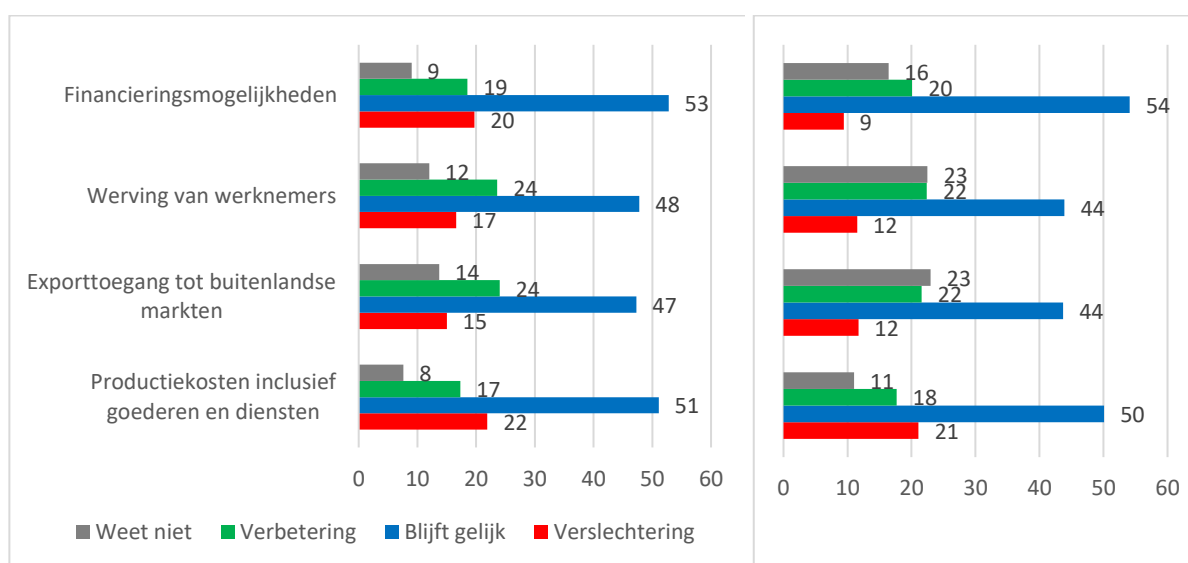
De resultaten zijn in figuur 29 weergegeven en laten zien dat ondernemers op alle vier de terreinen overwegend stabiele verwachtingen hebben: de categorie *blijft gelijk* scoort telkens het hoogst, met waarden tussen de 43 en 55%. Tegelijkertijd verwacht een substantiële minderheid verslechtering, met name op het gebied van productiekosten, ruim één op de vijf ondernemers in beide groepen verwacht daar achteruitgang. Verbeteringsverwachtingen blijven beperkt, maar zijn relatief het sterkst zichtbaar bij exporttoegang en werknemerswerving.

De verschillen tussen vroegefase- en gevestigde ondernemers zijn over het algemeen beperkt. Op de meeste onderdelen liggen de percentages dicht bij elkaar. Een opvallende uitzondering vormt de categorie *weet niet* bij exporttoegang: bij

gevestigde ondernemers geeft 23% aan het niet te weten, tegenover 14% bij TEA-ondernemers. Een vergelijkbaar patroon is zichtbaar bij financieringsmogelijkheden (16 versus 9%). Dit kan erop wijzen dat gevestigde ondernemers op deze thema's meer onzekerheid ervaren, of dat zij bewuster reflecteren op de complexiteit ervan.

Het is daarbij belangrijk te benadrukken dat ondernemers niet als homogene groep door beleid worden geraakt. Exportgerichte bedrijven ondervinden andere gevolgen van handelspolitiek dan lokaal georiënteerde dienstverleners, en arbeidsintensieve sectoren reageren anders op arbeidsmarktbeleid dan kapitaalintensieve.

Figuur 29: Verwachtingen van vroegefase- en gevestigde ondernemers over door beleid beïnvloede financiering, personeelswerving, export en productiekosten in Nederland, 2025

10. Generatieve AI

In het GEM-onderzoek van 2025 is aan mensen die bezig zijn met het beginnen van een bedrijf (TEA) of een gevestigd bedrijf (EB: *Established Business*) ook gevraagd naar de houdingen en verwachtingen over generatieve AI (GenAI). Zo is aan de respondenten gevraagd of GenAI momenteel belangrijk is voor hun bedrijfsmodel en of ze verwachten dat het de komende drie jaar belangrijk gaat worden, en waar ze voor- of juist nadelen zien.

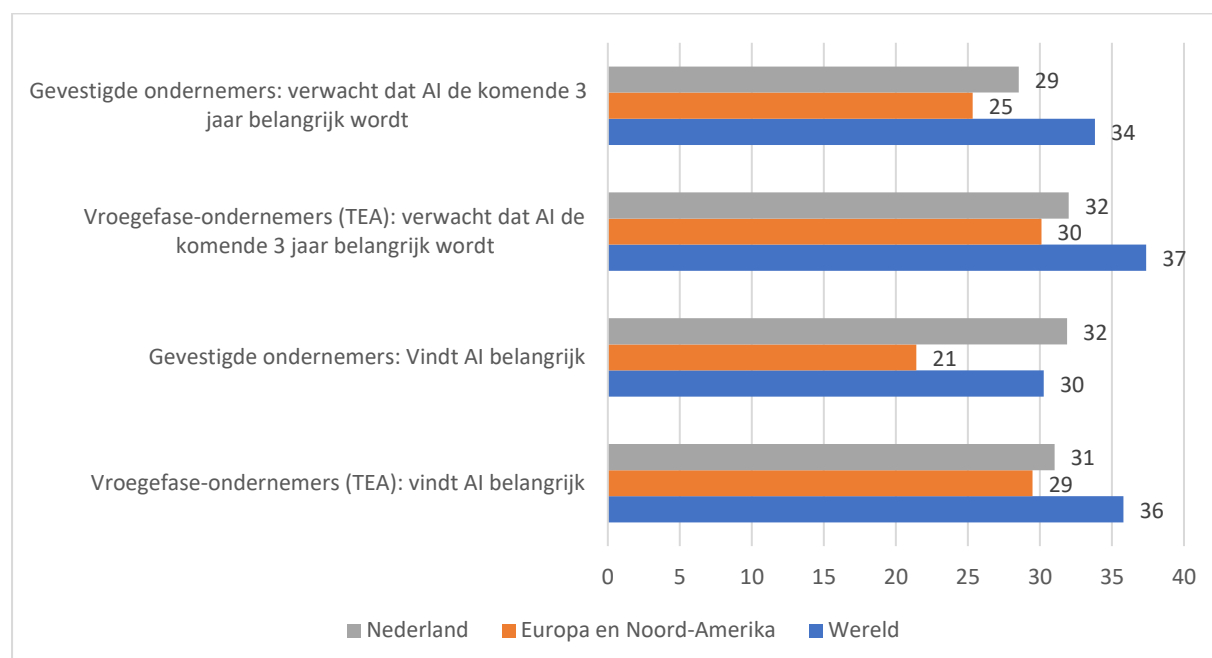
Figuur 30 geeft de houding en verwachtingen over het belang van GenAI voor het bedrijfsmodel naar type ondernemer weer. Onder deze respondenten geven startende ondernemers (TEA) wereldwijd vaker aan dat GenAI momenteel belangrijk is voor hun bedrijfsmodel (36%) dan gevestigde ondernemers (30%). In Europa en Noord-Amerika ligt dit aandeel duidelijk lager (30% voor TEA en 21% voor EB). In Nederland liggen de percentages op respectievelijk 31% (TEA) en 32% (EB), waarbij het verschil tussen startende en gevestigde ondernemers klein is. Voor het grootste deel van de ondernemers is GenAI dus niet belangrijk voor hun bedrijfsmodel.

Dit verschil komt ook naar voren in de verwachtingen voor de komende drie jaar: wereldwijd verwacht 37% van de startende ondernemers dat GenAI belangrijk wordt, tegenover 34% van de gevestigde ondernemers. In Europa en Noord-Amerika liggen deze percentages lager (30% versus 25%), en ook in Nederland blijven de verwachtingen daaronder (32% voor TEA en 29% voor EB). Ook het grootste deel van de ondernemers verwacht dus niet dat GenAI belangrijk wordt.

Binnen Europa en Noord-Amerika zijn er echter duidelijke verschillen tussen landen. Zo scoren landen als het Verenigd Koninkrijk (TEA: 49%), Canada (33%) en Italië (33%) relatief hoog op het belang dat startende ondernemers aan GenAI toekennen. Daartegenover staan landen als Polen (8%), Finland (15%) en Zweden (20%), waar het belang van GenAI aanzienlijk lager wordt ingeschat. Voor gevestigde ondernemers zien we een vergelijkbaar patroon, waarbij het Verenigd Koninkrijk (45%) en Canada (26%) relatief hoog scoren binnen de regio.

Beide groepen Nederlandse ondernemers scoren ruim onder het wereldwijde gemiddelde, maar boven het Europese gemiddelde. Het relatief beperkte percentage dat GenAI belangrijk vindt en verwacht dat GenAI de komende drie jaar belangrijk wordt kan komen doordat slechts een beperkt deel van de economie direct met AI aan de slag kan. De arbeidsmarkteffecten van GenAI en het GenAI-potentieel zijn geconcentreerd in een beperkt deel van de economie.¹⁰ Het zou dus kunnen zijn dat een groot deel van de ondernemende respondenten actief is in een sector waar het (potentieel) nut van AI beperkt is, waardoor dit niet terug te zien is in een positieve houding of verwachting over GenAI.

Figuur 30: Houdingen en verwachtingen over het belang van GenAI voor het bedrijfsmodel in 2025 in Nederland, Europa en Noord-Amerika, en de wereld

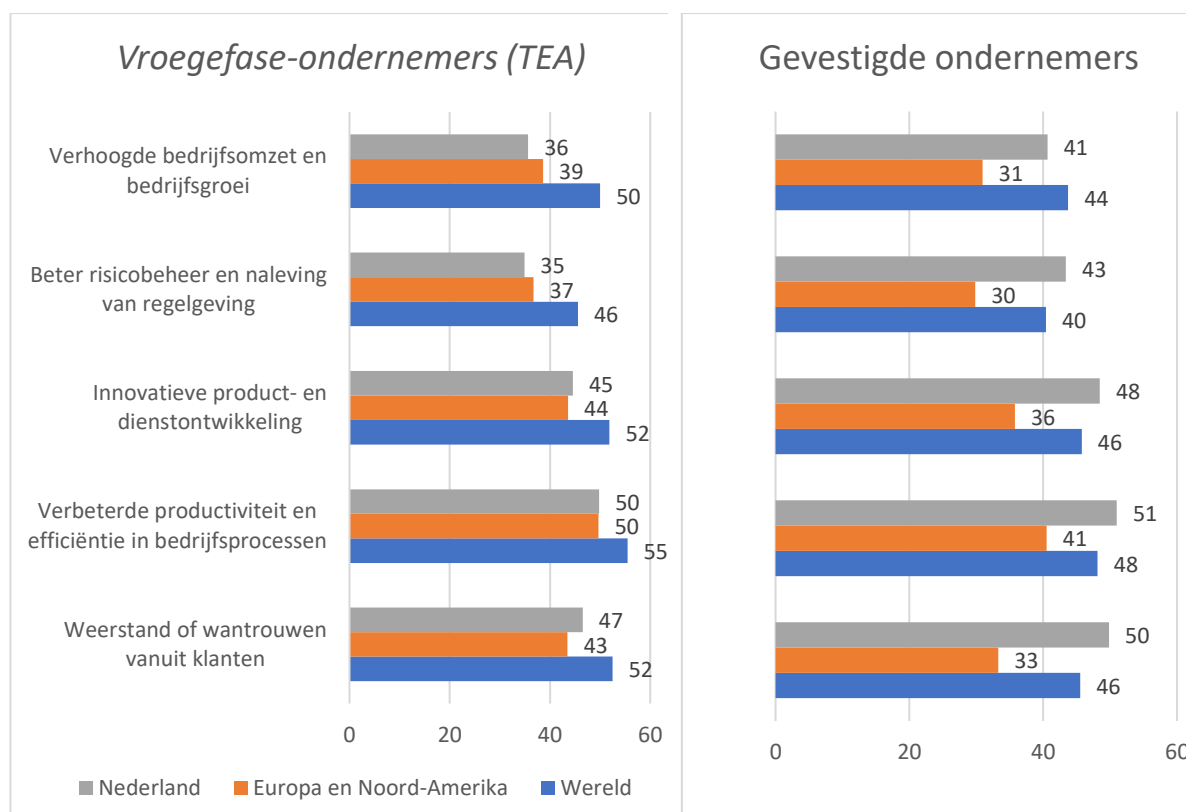

¹⁰ Brynjolfsson et al. (2025); Gmyrek et al. (2025)

Figuur 31 geeft de verwachte voordelen van GenAI weer. In Nederland zijn gevestigde ondernemers in veel gevallen positiever dan vroegefase-ondernemers, in tegenstelling tot het beeld in Europa en Noord-Amerika. Zo verwachten gevestigde ondernemers vaker positieve effecten op bedrijfsomzet en groei, risicobeheer en naleving, innovatieve product- en dienstontwikkeling, en productiviteit en efficiëntie. Ook bij personalisatie voor klanten scoren gevestigde ondernemers hoger dan vroegefase-ondernemers.

Wereldwijd en in Europa en Noord-Amerika liggen deze verwachtingen over het algemeen hoger voor vroegefase-ondernemers. Bijvoorbeeld wereldwijd verwacht 55,5% van de vroegefase-ondernemers verbeterde productiviteit tegenover 48,1% van de gevestigde ondernemers. Binnen Europa en Noord-Amerika vallen met name landen als het Verenigd Koninkrijk en Italië op, waar zowel vroegefase- als gevestigde ondernemers relatief hoge verwachtingen hebben van de voordelen van GenAI, bijvoorbeeld op het gebied van productiviteit en innovatie. Ook Canada scoort relatief hoog op meerdere dimensies. Daarentegen blijven landen als Finland, Zweden en Polen duidelijk achter, met lagere verwachtingen over zowel productiviteit als innovatie. Toch geldt dat in alle regio's een aanzienlijk deel van de ondernemers geen duidelijke voordelen verwacht van GenAI.

Figuur 31: Verwachte voordelen GenAI voor vroegefase- (TEA) en gevestigde ondernemers in Nederland, Europa en Noord-Amerika en de wereld 2025, als percentage van de groep ondernemers

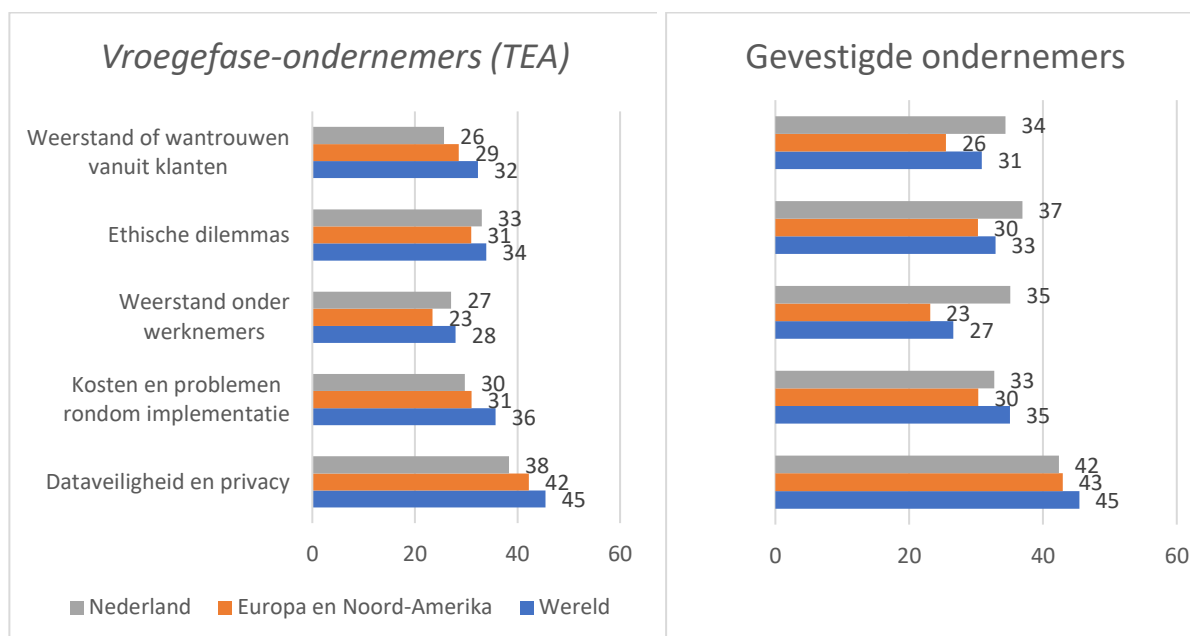

Figuur 32 geeft de verachte risico's en uitdaging betreffende GenAI naar type ondernemer weer. Het merendeel van zowel startende als gevestigde ondernemers ziet relatief weinig belemmeringen. Het belangrijkste aandachtspunt is dataveiligheid en privacy: in Nederland ziet 38% van de startende ondernemers en

42% van de gevestigde ondernemers dit als risico. Wereldwijd liggen deze percentages nog hoger (beide rond de 45%), evenals in Europa en Noord-Amerika (42%).

Binnen Europa en Noord-Amerika rapporteren landen als Italië, Duitsland en het Verenigd Koninkrijk relatief vaker zorgen over dataveiligheid en privacy, terwijl landen als Finland en Noorwegen hier juist minder vaak risico's zien. Andere uitdagingen, zoals kosten en implementatieproblemen (Nederland: 30% TEA; 33% EB), weerstand onder werknemers en ethische dilemma's, worden door een minderheid genoemd, maar blijven relevante aandachtspunten. Opvallend is dat gevestigde ondernemers in Nederland vaker weerstand onder werknemers en ethische dilemma's rapporteren dan startende ondernemers.

Figuur 32: Verwachte risico's en uitdagingen GenAI voor vroegefase- (TEA) en gevestigde ondernemers in Nederland, Europa en Noord-Amerika en de wereld 2025, als percentage van de groep ondernemers

11. Conclusie

Het GEM-onderzoek 2025 schetst het beeld van een ondernemend Nederland met een solide basis. De kansenperceptie is hoog en angst om te mislukken relatief laag, terwijl de ondernemerschapsintentie sinds 2018 sterk is toegenomen en de vroegefase-ondernemerschapsactiviteit een gestage groei laat zien. Tegelijkertijd blijft het vertrouwen in de eigen vaardigheden achter.

Nederland bevindt zich qua intentie rond het internationale gemiddelde, maar presteert relatief beter als het gaat om daadwerkelijke ondernemerschapsactiviteit. Daarbij valt op dat deze activiteit vaker voorkomt onder mannen en jongere leeftijdsgroepen. Ambities om te groeien zijn aanwezig, maar blijven internationaal gezien bescheiden, en ondernemerschap wordt in Nederland vaker gedreven door intrinsieke motivatie dan door noodzaak of financiële prikkels.

De stijging van het aantal stoppende ondernemers wijst op een dynamisch maar ook frictiegevoelig ondernemerschapproces. Hoewel een deel van deze dynamiek samenhangt met meer instroom, spelen ook factoren zoals financiering, rendement en externe omstandigheden een rol. Tegelijkertijd keert een aanzienlijk deel van de stoppende ondernemers terug in nieuwe activiteiten.

Het ondernemerschapsecosysteem wordt door experts overwegend positief beoordeeld en scoort op veel onderdelen boven het Europees gemiddelde, al blijven aandachtspunten bestaan op het gebied van regeldruk, marktdynamiek en toegang tot kapitaal. Ten slotte laat het onderzoek zien dat generatieve AI maar voor een klein deel van de ondernemers relevant is, en dat het belang en de verwachte impact voorlopig gematigd blijven.

Bibliografie

Acs, Z. J., & Audretsch, D. B. (1988). Innovation in Large and Small Firms: An Empirical Analysis. *The American Economic Review*, 78(4), 678–690.

Amorós, J. E., & Cristi, O. (2008). Entrepreneurship and competitiveness development: A longitudinal analysis of Latin American countries. *International Entrepreneurship and Management Journal*, 4(4), 381–399.

Audretsch, D. B., & Thurik, A. R. (2001). What's New about the New Economy? Sources of Growth in the Managed and Entrepreneurial Economies. *Industrial and Corporate Change*, 10(1), 267–315.

Baumol, W. (2002). Entrepreneurship, Innovation and Growth: The David–Goliath Symbiosis. *The Journal of Entrepreneurial Finance*, 7(2), 1–10.

Beynon, M. J., Jones, P., & Pickernell, D. (2018). Entrepreneurial climate and self-perceptions about entrepreneurship: A country comparison using fsQCA with dual outcomes. *Journal of Business Research*, 89(C), 418–428.

Brynjolfsson, E., Chandar, B., & Chen, R. (2025). *Canaries in the Coal Mine?: Six Facts about the Recent Employment Effects of Artificial Intelligence*.

CBS (2022). *5-jarig overlevingspercentage van nieuwe bedrijven neemt toe*. CBS Nieuwsbericht, 29 november.

CBS (2026). *Bedrijven; opheffingen, bedrijfsgrootte, rechtsvorm, bedrijfstak*. CBS Statline, 15 april.

Crotti, R., Potter, J., Shah, P. & Stam, E. (2025). *Data and methods for entrepreneurial ecosystem diagnostics*. Organisation for Economic Co-operation and Development (OECD): Paris.

Gmyrek, P., Berg, J., Kamiński, K., Konopczyński, F., Ładna, A., Nafradi, B., Rosłaniec, K., & Troszyński, M. (2025). *Generative AI and Jobs: A Refined Global Index of Occupational Exposure*. ILO Working Paper, 140.

Hermans, J., Vanderstraeten, J., van Witteloostuijn, A., Dejardin, M., Ramdani, D., & Stam, E. (2015). *Ambitious Entrepreneurship: A Review of Growth Aspirations, Intentions, and Expectations*. In *Entrepreneurial Growth: Individual, Firm, and Region* (Vol. 17). Emerald Group Publishing Limited.

Hill, S., Ionescu-Somers, A., Coduras, A., & Samsami, M. (2026). *GEM 2025/2026: From Uncertainty to Opportunity*.

Koopal, H. S. (2025). *Twee op drie ondernemers willen binnen tien jaar stoppen, maar bedrijfsopvolging hapert*. ABN-AMRO, 3 december.

Reynolds, P., Storey, D. J., & Westhead, P. (1994). Cross-national Comparisons of the Variation in New Firm Formation Rates. *Regional Studies*, 28(4), 443-456.

Schumpeter, J. A. (1983). *The Theory of Economic Development: An Inquiry Into Profits, Capital, Credit, Interest, and the Business Cycle*. Transaction Publishers.

Stuetzer, M., Obschonka, M., Brixy, U., Sternberg, R., & Cantner, U. (2014). Regional characteristics, opportunity perception and entrepreneurial activities. *Small Business Economics*, 42(2), 221-244.

Terjesen, S., Hessels, J., & Li, D. (2016). Comparative International Entrepreneurship: A Review and Research Agenda. *Journal of Management*, 42(1), 299-344.

Wennekers, S., van Stel, A., Thurik, R., & Reynolds, P. (2005). Nascent Entrepreneurship and the Level of Economic Development. *Small Business Economics*, 24(3), 293-309.